

Założenia i kierunki dla regulacji prawnych o systemach monitoringu wizyjnego

opracowanie: Paweł Wittich

współpraca: Przemysław Pierzchała

Gliwice, grudzień 2012

Spis treści

WSTĘP	4
SŁOWNICZEK	6
CZĘŚĆ I ZASADY OGÓLNE	8
PODSTAWOWE MECHANIZMY OCHRONY PRAW OSÓB OBSERWOWANYCH .	8
REJESTRACJA SYSTEMÓW MONITORINGU WIZYJNEGO	9
Cele rejestracji	9
Kto powinien podlegać obowiązkowi rejestracji systemu CCTV?	10
Dwa poziomy rejestracji systemów monitoringu wizyjnego	11
Ogólne zasady rejestracji.....	12
Zobowiązanie do przyjęcia standardów działania systemu CCTV przez użytkownika w trakcie rejestracji	14
Aktualizacja rejestracji.....	15
KONTROLA SYSTEMU MONITORINGU WIZYJNEGO	16
Cele kontroli	16
Podstawy kontroli	17
Konsekwencje wykrycia nieprawidłowości w czasie kontroli	19
ZAKRES OBSERWACJI I REJESTRACJI OBRAZU	20
Observacja z poszanowaniem godności i praw obserwowanych osób	20
Zobowiązanie operatorów do przestrzegania tajemnicy służbowej.....	21
Osoby uprawnione do prowadzenia obserwacji.....	22
Miejsca wyłączone z obserwacji za pomocą kamer	23
OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH	24
NADMIERNE WYKORZYSTANIE SYSTEMÓW CCTV PRZEZ UŻYTKOWNIKÓW PRYWATNYCH	25
REJESTRACJA OBRAZU I NAGRANIA	26
Przechowywanie nagrań, które nie zawierają zdarzeń	26
Niszczenie nagrań	27
Przechowywanie nagrania zawierającego zdarzenie	28
Przekazanie nagrania zawierającego naruszenie prawa	29
Dostęp do nagrań	30
NAGRANIA NA POTRZEBY SZKOLENIOWE	31
UPUBLICZNIANIE NAGRANIA W CELU IDENTYFIKACJI SPRAWCY	32

INFORMOWANIE O PROWADZENIU NADZORU ZA POMOCĄ KAMER CCTV ..	33
CZEŚĆ II MIEJSKIE SYSTEMY MONITORINGU WIZYJNEGO	35
Postulowane cele regulacji w obszarze miejskich systemów CCTV	35
Proponowane mechanizmy demokratycznej ochrony i kontroli	36
KONSULTACJE SPOŁECZNE	37
1. Analiza zagrożeń i problemów dla obszaru, który ma być objęty programem poprawy bezpieczeństwa	39
2. Określenie precyzyjnych celów programu poprawy bezpieczeństwa.	40
3. Najlepsze dostępne rozwiązania dla występujących problemów	41
4. Prezentacja zakresu i sposobów działania systemu monitoringu wizyjnego	42
TYPY MIEJSKICH SYSTEMÓW MONITORINGU WIZYJNEGO	43
1. System re-aktywny (działanie post factum)	43
2. System aktywny	44
3. System pro-aktywny	45
Skuteczny miejski system monitoringu wizyjnego	48
KTO MOŻE PROWADZIĆ OBSERWACJĘ I REJESTRACJĘ OBRAZU W MIEJSKIM SYSTEMIE CCTV?	49
WYMAGANIA I ORGANIZACJA MIEJSKIEGO SYSTEMU CCTV	50
Observacja	50
Prezentacja obrazów z kamer	50
Środowisko pracy i stanowisko operatora	51
Przekazywanie informacji	53
Rekrutacja operatorów	53
Szkolenia personelu	54
Szkolenia dyżurnych	54
Reakcja	55
Kierownik systemu monitoringu wizyjnego	55
Ocena pracy personelu	56
Wymagania techniczne	57
Stosowanie dynamicznego maskowania	58
Zakaz stosowania atrap kamer w miejskim systemie CCTV	58
Systemy automatycznej analizy obrazu w miejskim systemie CCTV	58
ROZBUDOWA MIEJSKIEGO SYSTEMU CCTV LUB ZWIĘKSZANIE ZAKRESU PRZETWARZANIA DANYCH	62
AUDYT MIEJSKIEGO SYSTEMU CCTV	63
INFORMOWANIE O NADZORZE CCTV W PRZESTRZENI MIASTA	64
KWESTIE WYMAGAJĄCE DYSKUSJI	65
INFORMACJA O AUTORACH	67

Wstęp

Specjaliści Akademii Monitoringu Wizyjnego z uwagi na dynamiczny rozwój systemów CCTV, skąpe regulacje w tym zakresie i pytania jakie stawiają użytkownicy tych systemów w Polsce, przygotowali założenia i kierunki do regulacji o systemach monitoringu wizyjnego. Naszym głównym celem jest przedstawienie propozycji, które pozwolą uporządkować zasady wykorzystania tych systemów.

Z uwagi na potrzebę szerszej debaty społecznej i interdyscyplinarność zagadnienia, opracowanie to nie stawia sobie za cel odpowiedzi na wszystkie pytania, jakie rodzą się w związku z funkcjonowaniem systemów monitoringu wizyjnego. Zakładamy, że w toku dalszej dyskusji będziemy rozwijać przedstawione niżej propozycje.

Idąc za duchem Konstytucji RP, uważamy, że podstawą regulacji dla systemów monitoringu wizyjnego i podstawą ochrony praw obywateli przed nadmiernym nadzorem CCTV, powinna być konstytucyjna zasada proporcjonalności.

W naszej opinii wyraźnie należy oddzielić systemy monitoringu wizyjnego działające w przestrzeni publicznej i zarządzane przez organy władzy publicznej, od systemów działających w przestrzeni prywatnej.

Z uwagi na obecne ogólne i skąpe regulacje, prawa użytkowników przestrzeni pół-publicznej – pracowników, klientów, uczniów, pacjentów, mogą być w naszej opinii naruszane przez instalację systemów CCTV. Z drugiej strony te systemy pozwalają realizować cele na rzecz bezpieczeństwa, czy prawidłowego funkcjonowania nadzorowanych obszarów i obiektów. W celu zrównoważenia potrzeby ochrony praw osób korzystających z tych miejsc, ze swobodą osiągania celów przez zarządzających tą przestrzenią, uważamy że potrzebne jest wprowadzenie obowiązków dla użytkowników systemów CCTV. Proponujemy, żeby były to: informowanie o nadzorze, prowadzenie obserwacji i rejestracja obrazu w sposób etyczny, proporcjonalnie do stawianych celów, ochrona nagrań i informacji gromadzonych za pomocą systemów CCTV przed użyciem wykraczającym poza przyjęte cele.

Z uwagi na szczególne relacje na linii obywatel – władza, za potrzebne uważamy wprowadzenie regulacji, które będą określały zasady demokratycznego stosowania systemów monitoringu wizyjnego w przestrzeni publicznej. Obywatele oczekują zapewnienia bezpieczeństwa. Jest to obowiązek, który na organy władzy publicznej nakłada Konstytucja. Z drugiej strony obywatele oczekują, aby środki podejmowane na rzecz bezpieczeństwa, w jak najmniejszym stopniu ograniczały ich prawa, ale także żeby były skuteczne. W naszej opinii rodzi to konieczność ustalenia wyższych standardów działania dla miejskich systemów CCTV, w stosunku do podmiotów prywatnych. Obok informowania o nadzorze, etycznego i proporcjonalnego prowadzenia obserwacji i rejestracji obrazu, i ochrony zarejestrowanych nagrań, w naszej opinii konieczne jest wprowadzenie mechanizmów udziału obywateli przy ustalaniu celów i zakresu działania miejskich systemów CCTV oraz oceny ich skuteczności. Z doświadczeń Akademii Monitoringu Wizyjnego i miast w różnych państwach wynika, że wprowadzenie wysokich standardów działania systemów CCTV w przestrzeni publicznej, powoduje ich lepsze zorganizowanie i zrównoważony rozwój, co przekłada się na demokratyczne działanie i wyższą skuteczność.

W związku ze szczególną relacją na linii obywatel – władza uważamy, że potrzebne są odrębne i szczegółowe przepisy regulujące działanie systemów monitoringu wizyjnego przestrzeni publicznej.

Rozwój systemów monitoringu wizyjnego i rozwój cyfrowych systemów do przetwarzania informacji powoduje, że możemy oczekiwać, że w niedalekiej przyszłości informacje zawarte w obrazach i nagraniach pochodzących z systemów CCTV, będą mogły być automatycznie łączone z informacjami z innych źródeł. Przewidujemy, że rozwój techniki wizyjnej spowoduje, że użytkownicy systemów CCTV będą mogli uzyskiwać coraz więcej informacji o osobach obserwowanych. W naszej opinii rodzi to potrzebę wprowadzenia regulacji, które zabezpieczą przed nieuzasadnionym, nadmiernym w stosunku do zasad demokratycznego państwa gromadzeniem i przetwarzaniem informacji w oparciu o systemy monitoringu wizyjnego.

W niniejszym opracowaniu zawarliśmy ogólne założenia i kierunki, które naszym zdaniem powinny trafić do regulacji rangi ustawy. Jednocześnie prezentujemy szczegółowe rozwiązania, które w naszej opinii należałoby umieścić w rozporządzeniach do ustaw. Z uwagi na konieczność kompleksowego przedstawienia zasad funkcjonowania systemów monitoringu wizyjnego, nie dokonaliśmy w tekście wyraźnego podziału na ogólne i szczegółowe założenia.

Paweł Wittich, Przemysław Pierzchała

System monitoringu wizyjnego – termin używany wymiennie z **system CCTV, system dozorowy CCTV** za Polską Normą: „System składający się z punktów kamerowych, urządzeń kontrolnych, oraz urządzeń do przesyłu i sterowania, system może być niezbędny do dozorowania określonej strefy bezpieczeństwa.”

Zdarzenie – każda sytuacja zdefiniowana przez użytkownika systemu CCTV, którą system powinien wykryć i/lub na nią zareagować, np. przestępstwo, awaria instalacji, naruszenie przestrzeni prywatnej, działanie pracownika niezgodne z procedurą, itd.

Przestrzeń publiczna – przestrzeń, do której użytkownicy mają nieograniczony dostęp, np. przestrzeń miasta lub droga publiczna.

Przestrzeń prywatna – przestrzeń wykorzystywana przez właściciela lub użytkownika wyłącznie do celów prywatnych, np. mieszkanie.

Przestrzeń pół-publiczna – przestrzeń prywatna, udostępniona innym osobom na warunkach określonych przez właściciela lub zarządzającego, np. w określonych godzinach lub po wniesieniu opłaty. Mogą to być: przedsiębiorstwa, sklepy, instytucje publiczne, szkoły, kościoły, lotniska, autobus, tramwaj, itp.

Konstytucyjna zasada proporcjonalności – w odniesieniu do systemów monitoringu wizyjnego, jest to taki zakres prowadzonej obserwacji, rejestracji obrazu, przechowywania nagrań i przetwarzania danych z systemu CCTV, który umożliwi realizację celów przez właściciela lub zarządzającego obszarem objętym nadzorem i w jak najmniejszy sposób narusza prawa i wolności osób, które znajdują się na tym obszarze.

Właściciel systemu monitoringu wizyjnego – podmiot, który instaluje system CCTV na terenie, który jest jego własnością (obszar przedsiębiorstwa) lub gdzie jest on do tego uprawniony (przestrzeń miasta).

Zarządzający / użytkownik systemu monitoringu wizyjnego – podmiot, np. agencja ochrony, który na podstawie umowy lub przysługującego mu prawa (policja) prowadzi obserwację i rejestrację obrazu za pomocą systemu monitoringu wizyjnego. System CCTV jest własnością właściciela, który udostępnia go użytkownikowi, w celu realizacji usług ochrony osób i mienia lub zapewnienia bezpieczeństwa i porządku na obszarze gminy.

Operator / personel systemu CCTV – osoba wyznaczona przez uprawniony podmiot do prowadzenia obserwacji i rejestracji obrazu za pomocą systemu monitoringu wizyjnego i wykonywania czynności, które zapewniają prawidłowe działanie systemu.

Systemy przestrzeni publicznej lub miejskie systemu CCTV – w niniejszym dokumencie są to systemy monitoringu wizyjnego instalowane w przestrzeni, której właścicielem jest gmina miejska lub wiejska.

Centrum Nadzoru – miejsce w którym jest lub może być prowadzona obserwacja obrazów z kamer, przez wyznaczonych do tego operatorów.

Straż miejska – termin używany w odniesieniu do straży miejskich i gminnych, które mogą prowadzić obserwacji i rejestrację obrazu za pomocą systemu monitoringu wizyjnego na terenie gminy miejskiej lub wiejskiej.

Odpowiedzialność właściciela systemu CCTV – właściciel jest odpowiedzialny za funkcjonowanie systemu monitoringu wizyjnego i ewentualne naruszenia prawa za pośrednictwem tego systemu.

Odpowiedzialność użytkownika systemu CCTV - odpowiedzialność użytkownika za użytkowanie i ewentualne naruszenia prawa za pośrednictwem systemu CCTV, wynikająca z porozumienia z właścicielem systemu CCTV.

Odpowiedzialność operatora systemu CCTV – indywidualna odpowiedzialność operatora systemu CCTV za złamanie lub naruszenie prawa za pośrednictwem systemu monitoringu wizyjnego; operator ponosi odpowiedzialność niezależnie od podmiotu, który go zatrudnia - właściciel lub użytkownik systemu monitoringu wizyjnego.

Część I Zasady Ogólne

Podstawowe mechanizmy ochrony praw osób, które wchodzą na obszar, gdzie prowadzona jest obserwacja i rejestracja obrazu za pomocą systemu monitoringu wizyjnego:

1. Obowiązek zgłoszenia systemu monitoringu wizyjnego przez właściciela systemu do uprawnionego organu rejestracyjno-kontrolnego.
2. Zobowiązanie właściciela systemu monitoringu wizyjnego do przyjęcia określonych standardów wykorzystania takiego systemu, w szczególności:
 - obowiązkowe informowanie o prowadzeniu obserwacji i rejestracji obrazu, i o tym kto prowadzi obserwację i rejestrację obrazu,
 - prowadzenie obserwacji i rejestracji obrazu w sposób etyczny i proporcjonalny do przyjętych celów,
 - nie instalowanie kamer w miejscach wyłączonych z nadzoru CCTV,
 - zabezpieczenie nagrań, dostęp do nagrań mają wyłącznie osoby uprawnione i przeszkolone
 - stworzenie list kontrolnych dla nadzorowanych obszarów, w których określone będą cele i sposób ich realizacji, za pomocą systemu monitoringu wizyjnego.
3. Kontrola zakresu i zasad działania systemu monitoringu wizyjnego przez uprawniony organ rejestracyjno-kontrolny.
4. Możliwość inicjowania kontroli działania systemu CCTV na wniosek obywatela, instytucji publicznej lub organizacji pozarządowej, w sytuacji gdy zachodzi podejrzenie, że system monitoringu wizyjnego nie działa legalnie i w zgodzie z zasadą proporcjonalności.
5. Odpowiedzialność właściciela systemu CCTV za naruszenie standardów i obowiązków, wynikających z użytkowania tego systemu.
6. Odpowiedzialność operatorów za naruszenia praw osób obserwowanych.

Rejestracja systemów monitoringu wizyjnego

Cele rejestracji:

1. Zapewnienie ochrony praw obywatelskich przez ewidencję systemów CCTV, ich właścicieli lub zarządzających, którzy mogą gromadzić obrazy i nagrania.
2. Zapewnienie demokratycznych standardów działania systemów monitoringu wizyjnego w przestrzeni publicznej i pół-publicznej, poprzez zobowiązanie się ich właścicieli lub użytkowników, do przyjęcia określonych obowiązków z tytułu ich wykorzystania.

Kto powinien podlegać obowiązkowi rejestracji systemu CCTV?

Przestrzeń publiczna i pół-publiczna

Proponujemy, żeby przyjąć zasadę, że **jeżeli obywatel może korzystać z przestrzeni objętej nadzorem kamer systemu CCTV, automatycznie rodzi to konieczność ochrony jego praw.**

W opinii specjalistów Akademii Monitoringu Wizyjnego najważniejsze jest to, gdzie system monitoringu wizyjnego jest instalowany, a mniej istotne pozostaje kim jest jego właściciel lub zarządzający. Podstawowym kryterium obowiązku rejestracji systemu CCTV powinno być to, czy obywatele mogą swobodnie korzystać z danej przestrzeni, np. rynek w mieście albo czy przestrzeń została im udostępniona na warunkach określonych przez zarządzającego, np. klatka schodowa wspólnoty mieszkaniowej, sklep, autobus, itd.

System CCTV i jego użytkownik (właściciel) powinni podlegać obowiązkowi rejestracji, jeżeli działa on w:

1. W przestrzeni publicznej, np. przestrzeń miasta, drogi, place publiczne, itd.
2. W przestrzeni pół-publicznej / pół-prywatnej – m.in. dworzec kolejowy, lotnisko, centrum handlowe, przychodnia, zakład pracy, szkoła, wspólnota mieszkaniowa.

Przestrzeń prywatna

W przypadku systemów CCTV tworzonych w przestrzeni prywatnej, do prywatnego użytku, np. na potrzeby ochrony domu, uważamy, że nie należy wymagać od ich użytkowników rejestracji systemu.

Naszym zdaniem obowiązkowi rejestracji nie powinny podlegać kamery, które wchodzą w skład systemu CCTV przestrzeni prywatnej, które obejmują swoim polem widzenia fragment przestrzeni publicznej – np. kamera zamontowana na ogrodzeniu prywatnego domu, która jest skierowana na furtkę i ogrodzenie, w której polu widzenia jest także chodnik. Uważamy, że w takim wypadku zakres rejestrowanego obrazu jest ograniczony – tylko na moment przechodnie będą pojawiali się w polu widzenia kamery, więc ingerencja w ich prawo do prywatności jest niska.

Proponujemy, żeby organ do tego uprawniony miał możliwość przeprowadzenia kontroli w przypadku, gdy system monitoringu wizyjnego zbudowany w przestrzeni prywatnej, byłby wykorzystywany przez jego właściciela intencjonalnie do obserwacji przestrzeni publicznej i naruszałby w znacznym stopniu prawa osób, które z niej korzystają lub ingerowałby w przestrzeń prywatną innych osób – patrz: *Nadmierne wykorzystanie systemów CCTV przez użytkowników prywatnych.*

Jednocześnie, w naszej opinii, osoba prowadząca działalność gospodarczą w prywatnym domu, która chciałaby obserwować i rejestrować, za pomocą kamery, obraz od furtki do drzwi wejściowych, powinna być zobowiązana do rejestracji systemu CCTV. W tym wypadku udostępnia przestrzeń prywatną do użytku publicznego - dla swoich klientów i ich prawa wymagają ochrony.

Dwa poziomy rejestracji systemów monitoringu wizyjnego

Proponujemy przyjąć dwa warianty rejestracji, gdzie głównym kryterium będzie, czy system monitoringu wizyjnego ma techniczne możliwości przetwarzania danych:

A. Proste systemy CCTV - wyłącznie obserwacja i rejestracja obrazu.

B. Systemy CCTV, gdzie dane wizyjne są przetwarzane.

A. Proste systemy CCTV, których celem jest wyłącznie obserwacja i rejestracja obrazu.

Rejestr: lokalny, na poziomie powiatu lub województwa (policja, samorząd lub wojewoda).

Forma: Zgłoszenie w serwisie internetowym prowadzonym przez uprawniony podmiot.

Wymagane informacje:

- podmiot i osoba odpowiedzialna za działanie systemu CCTV
- dane adresowe / kontaktowe
- obszary objęte nadzorem kamer CCTV - w przypadku budynków - wewnątrz i na zewnątrz obiektu
- miejsce rejestracji obrazu

B. Systemy CCTV z których obraz lub nagrania są przetwarzane i / lub łączone z innymi danymi.

Rejestr: ogólnopolski - prowadzony przez GIODO lub specjalnie powołany organ (analogicznie do brytyjskiego pełnomocnika rządu ds. monitoringu wizyjnego).

Forma: Zgłoszenie lub wymóg uzyskania zgody.

Wymagane informacje:

- podmiot i osoba odpowiedzialna za działanie systemu CCTV
- dane adresowe / kontaktowe
- obszary objęte nadzorem kamer CCTV - w przypadku budynków - wewnątrz i na zewnątrz
- miejsce rejestracji obrazu
- **dodatkowo: zakres i cele przetwarzania danych w oparciu o obrazy z systemu CCTV**

Ogólne zasady rejestracji

Akademia Monitoringu Wizyjnego proponuje, żeby użytkownicy sami oceniali, który wariant rejestracji wybrać.

Proponujemy, żeby organ, który prowadzi rejestr wspomagał użytkowników systemów CCTV przy ocenie którą formę rejestracji wybrać – instrukcja, film, folder, FAQ – najczęściej zadawane pytania.

Uważamy, że rejestracja systemów monitoringu wizyjnego powinna być prosta i przyjazna dla użytkownika. Nie widzimy potrzeby, żeby właściciel lub użytkownik systemu CCTV był zobowiązany do podawania szczegółowych informacji o systemie w trakcie rejestracji:

- Po pierwsze, w naszej opinii, nie zwiększy to poziomu ochrony osób, które wchodzą w obszar nadzorowany. Mniejsze znaczenie ma to, że w sklepie działa 3 albo 7 kamer, bo w obu przypadkach można efektywnie obserwować dużą przestrzeń. Coraz niższe ceny sprzętu CCTV powodują, że dołożenie 2-3 kamer jest łatwe i tanie. Technologia pozwala na elastyczne wpinanie dodatkowych kamer i zmianę ich lokalizacji. Jeżeli rejestracja będzie wymagała szczegółów, jak ilość i rozmieszczenie kamer, to kilkukrotna rozbudowa systemu w ciągu roku będzie zmuszała użytkownika do ciągłych aktualizacji wpisów do rejestru. Będzie to uciążliwe. W efekcie może spowodować, że użytkownicy nie będą dokonywać aktualizacji.
- Po drugie nie widzimy uzasadnienia, żeby uprawnione organy gromadziły szczegółowe dane, bo nie da się wyłącznie na podstawie zgłoszenia do rejestru ocenić, czy system działa legalnie i proporcjonalnie. W tym celu konieczna jest kontrola w miejscu instalacji kamer. Proponujemy, żeby użytkownik był zobowiązany do przedstawienia szczegółowych informacji o systemie w trakcie kontroli.

Naszym zdaniem jedynie użytkownicy **systemów monitoringu wizyjnego, z których obrazy są przetwarzane**, powinni być zobligowani do podania szczegółowych informacji na etapie rejestracji, ale tylko dotyczących przetwarzania danych wizyjnych:

- w jaki sposób wykorzystują obrazy pochodzące z systemu CCTV,
- z jakimi informacjami je łączą,
- w jakim celu łączą dane.

Jeżeli rejestracja będzie uciążliwa, wymagająca podawania zbyt wielu informacji, to w naszej opinii, powstanie „szara strefa CCTV”. Może to spowodować, że mechanizmy ochrony praw osób obserwowanych nie będą funkcjonować: Użytkownicy systemów CCTV nie przyjmą zobowiązań wynikających z wykorzystywania tych systemów. Przy dużej liczbie niezarejestrowanych systemów CCTV instytucje kontrolne nie będą zdolne do skutecznego wykrywania tych systemów i do egzekwowania przestrzegania standardów ich funkcjonowania.

Przyjazna rejestracja, naszym zdaniem, zaowocuje większą liczbą zgłoszonych systemów i wyższym poziomem przestrzegania prawa.

Należy określić sankcje w przypadku nieprawidłowej rejestracji, np. zarejestrowania systemu, który może przetwarzać dane, jako systemu prostego, albo podanie mniejszych od rzeczywistych możliwości przetwarzania informacji.

Zobowiązanie do przyjęcia standardów działania systemu CCTV przez użytkownika w trakcie rejestracji

Akademia Monitoringu Wizyjnego proponuje, żeby rejestracja służyła wprowadzaniu wysokich standardów działania systemów monitoringu wizyjnego, w zakresie ochrony praw osób, na obszarze objętym nadzorem CCTV. Sugerujemy, żeby przy rejestracji właściciel systemu monitoringu wizyjnego zobowiązywał się i oświadczał, że:

- system CCTV działa w zgodzie z zapisami ustawy o systemach monitoringu wizyjnego,
- system monitoringu wizyjnego działa proporcjonalnie w stosunku do przyjętych celów – zarządzający dołożył wszelkich starań, żeby system CCTV w jak najmniejszym stopniu ingerował w prywatność obserwowanych osób,
- obserwacja obrazów z kamer jest prowadzona z poszanowaniem godności człowieka; obserwacja nie będzie prowadzona w sposób dyskryminujący obserwowane osoby ze względu na płeć, kolor skóry, poglądy religijne, polityczne itd.,
- dostęp do nagrań jest kontrolowany; dostęp do nich mają wyłącznie uprawnione osoby, które zostały przeszkolone i zapoznały się z zasadami ochrony nagrań,
- nagrania, które nie zawierają zdarzeń są kasowane najpóźniej po ... dniach od chwili rejestracji,
- nagrania zawierające naruszenia prawa będą zabezpieczone i przekazywane wyłącznie uprawnionym organom na ich wniosek,
- kamery nie są rozmieszczone w miejscach, gdzie zabrania się ich instalacji, np. w toaletach (poza szczególnymi przypadkami, zgodnie z warunkami określonymi w odrębnych przepisach),
- obraz i nagrania z kamer nie są łączone z informacjami z innych źródeł (poza systemami, gdzie zgłoszono lub uzyskano zgodę na takie przetwarzanie),
- użytkownik na wypadek kontroli udostępni specyfikację techniczną, listę obszarów monitorowanych i celów prowadzenia obserwacji i rejestracji obrazu, które umożliwią ocenę faktycznego zakresu prowadzonego nadzoru,
- użytkownik systemu CCTV umieścił w widocznych miejscach znaki informujące o prowadzeniu nadzoru CCTV,
- użytkownik systemu CCTV umieścił w widocznym i dostępnym miejscu regulamin prowadzenia nadzoru za pomocą systemu CCTV, w którym podaje dane podmiotu, który prowadzi obserwację i rejestrację obrazu i wskazuje zasady prowadzenia obserwacji na danym obszarze.

Aktualizacja rejestracji

Jeżeli właściciel systemu monitoringu wizyjnego rozszerza obszar nadzoru za pomocą kamer CCTV, np. na sąsiadujący budynek, który jest jego własnością lub którym zarządza, powinien zaktualizować swój wpis w rejestrze systemów monitoringu wizyjnego.

Jeżeli użytkownik prostego systemu monitoringu wizyjnego - który służy wyłącznie do prowadzenia obserwacji i rejestracji obrazu, zwiększa jego możliwości o przetwarzanie danych, np. przez powiązanie wizerunku z urządzeniami do kontroli czasu pracy, to jest zobowiązany „przenieść” swój wpis z lokalnego rejestru, do centralnego.

Jeżeli użytkownik systemu CCTV, z którego obrazy są przetwarzane i/lub łączone z innymi informacjami, zwiększa zakres przetwarzania informacji, powinien zaktualizować swój wpis w rejestrze centralnym.

Kontrola systemu monitoringu wizyjnego

Kontrolę przeprowadza albo organ lokalny, albo centralny (GIODO lub powołany organ) w zależności od typu systemu monitoringu wizyjnego – system prosty lub system, z którego obrazy i nagrania są przetwarzane.

Kontrola może zostać przeprowadzona przez organ lokalny lub centralny z jego inicjatywy lub na wniosek obywatela, instytucji publicznej lub organizacji pozarządowej.

Celem kontroli jest stwierdzenie:

1. Czy dane ze zgłoszenia są zgodne ze stanem faktycznym.
2. Czy system monitoringu wizyjnego działa w zgodzie i proporcjonalnie do deklarowanych przez użytkownika celów.
3. Czy system monitoringu wizyjnego działa z poszanowaniem praw obserwowanych osób, w tym czy obserwacja nie jest prowadzona w miejscach wyłączonych z nadzoru za pomocą kamer.
4. W jaki sposób nagrania pochodzące z systemu CCTV są chronione przed nieuprawnionym dostępem, kopiowaniem i rozpowszechnianiem.
5. Czy i w jaki sposób jest realizowany obowiązek informowania o nadzorze CCTV.

Podstawy kontroli:

Proponujemy, żeby podstawą kontroli były:

- dane z wpisu do rejestru systemów monitoringu wizyjnego,
- specyfikacja techniczna i/lub faktury i karty katalogowe urządzeń,
- Lista Kontrolna – obszary nadzorowane i cele prowadzenia nadzoru na tych obszarach.

Specyfikacja techniczna

Kontrolerzy oceniliby, czy urządzenia i oprogramowanie wykorzystywane w systemie CCTV są zgodne ze specyfikacją – czy możliwości techniczne systemu odpowiadają zarejestrowanemu typowi systemu CCTV (bez lub z możliwością przetwarzania danych).

Jeżeli, np. nowe urządzenia w systemie nie zostałyby wprowadzone do specyfikacji technicznej lub nie ma jednolitej specyfikacji technicznej, wówczas podstawą kontroli byłyby faktury, karty katalogowe, specyfikacje urządzeń. Należałoby wprowadzić obowiązek przechowywania przez użytkownika takich dokumentów.

Lista kontrolna - obszary i cele nadzoru CCTV

W naszej opinii właściciel systemu CCTV powinien sporządzić listę obszarów nadzorowanych i dla każdego obszaru określić:

- liczbę kamer, w tym atrap i kamer ukrytych,
- cele prowadzenia obserwacji i rejestracji obrazu, np. wykrywanie kradzieży, kontrola pracy portiera, kontrola ciężarówek wjeżdżających na teren zakładu, itd.,
- cele łączenia i przetwarzania danych (jeżeli ma to miejsce) lub deklaracja, że dane z systemu CCTV nie są przetwarzane.

Lista obszarów i celów systemu, w powiązaniu z faktycznymi technicznymi możliwościami urządzeń i ustawieniem kamer pozwala ocenić, czy kontrolowany system monitoringu wizyjnego działa zgodnie z konstytucyjną zasadą proporcjonalności, czy nie realizuje funkcji dodatkowych, nadmiernych.

Za wzór mogą posłużyć Listy Kontrolne opracowane dla systemów CCTV przez jednostkę naukowo badawczą policji brytyjskiej - Police Scientific Development Branch. Polskie tłumaczenie tego opracowania, pt. "Jak przygotować Wytyczne Funkcjonalne dla systemu CCTV" jest dostępne na stronie Akademii Monitoringu Wizyjnego.

Kontrola nagrań

Proponujemy, żeby kontrolerzy mieli możliwość wglądu w nagrania, żeby na ich podstawie mogli ocenić, czy obserwacja jest prowadzona z poszanowaniem godności i praw osób, które wchodzi w pole widzenia kamer – ocena pola widzenia kamer, torów ruchu kamer w przypadku kamer automatycznych; w przypadku kamer obsługiwanych przez operatorów, ocena na co i jak długo operator kieruje obiektywy kamer.

Kontrola obszarów nadzorowanych

Proponujemy, żeby kontrolerzy mogli wejść na każdy wymieniony przez użytkownika obszar nadzorowany i do Centrum Nadzoru CCTV, z możliwością manipulowania kamerami i przełączania ich. Zadaniem kontrolerów byłoby określenie, czy liczba kamer jest zgodna z deklarowaną w listach kontrolnych, czy rozmieszczenie kamer i pola widzenia są proporcjonalne do przyjętych celów.

Konsekwencje wykrycia nieprawidłowości w czasie kontroli

W przypadku stwierdzenia niezgodności z którymś z powyższych punktów, organ kontrolny określa zalecenia pokontrolne i termin wypełnienia tych zaleceń.

Należy określić sankcje w związku z niezastosowaniem się do przepisów.

Każdy system monitoringu wizyjnego powinien być skontrolowany przez uprawniony organ przynajmniej raz w ciągu 2 lat

Zakres obserwacji i rejestracji obrazu

Obserwacja z poszanowaniem godności i praw obserwowanych osób

W naszej opinii, bez względu na to, czy jest to system monitoringu wizyjnego przestrzeni publicznej (miejski), czy pół-publicznej (centrum handlowe) obserwacja i rejestracja obrazu powinna być prowadzona z poszanowaniem godności człowieka.

Proponujemy, żeby dla wszystkich systemów monitoringu wizyjnego wprowadzić zapisy analogiczne do obowiązujących ustawach i rozporządzeniach dla policji i dla straży gminnych, m.in.: obserwacja powinna być prowadzona z poszanowaniem godności człowieka, nie może być prowadzona w sposób, który dyskryminuje obserwowaną osobę ze względu na płeć, kolor skóry, przynależność etniczną, poglądy, wyznanie.

Dodatkowo, należy wprowadzić:

- zakaz prowadzenia obserwacji bez uzasadnionego celu.
- zakaz prowadzenia obserwacji danej osoby przez zbyt długi czas – jeżeli nie ma sygnałów, które wskazywałyby na łamanie prawa lub wykroczenie poza ustalone dla danego miejsca procedury, standardy, należy przerwać obserwację tej osoby.

Zobowiązanie operatorów do przestrzegania tajemnicy służbowej

Proponujemy, żeby osoby, które obsługują prowadzą obserwację i są upoważnione do dostępu do nagrań, przed podjęciem pracy zobowiązywali się do zachowania w tajemnicy informacje uzyskane za pomocą systemu monitoringu wizyjnego.

- Ujawnienie przez obsługę informacji nie związanych z zadeklarowanymi celami systemu monitoringu wizyjnego powinno skutkować karą.
- Ujawnienie informacji, które pozwalają zidentyfikować osoby, które brały udział w sytuacjach zaobserwowanych przez obsługę lub oglądanych na nagraniach, powinny skutkować karą.

Operator może i powinien przekazać przełożonemu informacje o łamaniu przepisów BHP przez pracownika, ale nie powinien składać mu sprawozdania, np. o charakterze i sile uczuć między dwójką pracowników obserwowanych przy użyciu kamer, ponieważ będzie to wykraczać poza cele tego systemu; dodatkowo będzie naruszeniem prywatności tych osób. Operator miejskiego systemu CCTV powinien zgłosić dyżurnemu policji, że widzi nietrzeźwego mężczyznę, który zatacza się na jezdnię, przez co stwarza zagrożenie dla siebie i dla podróżujących samochodami. Jeżeli zna tą osobę, złamaniem tajemnicy służbowej będzie, jeżeli powie znajomym, że obserwował pijanego Jana Kowalskiego, albo opowie o tej osobie w taki sposób, że innym łatwo będzie się zorientować o kogo chodzi - na podstawie charakterystycznych elementów ubioru.

Osoby uprawnione do prowadzenia obserwacji

W opinii specjalistów Akademii Monitoringu Wizyjnego, do prowadzenia obserwacji i do dostępu do nagrań powinni być uprawnieni:

- właściciel systemu monitoringu wizyjnego,
- pracownicy właściciela systemu, którzy zostali przez niego wskazani,
- osoby uprawnione przez właściciela systemu, np. członek wspólnoty mieszkaniowej uprawniony przez wspólnotę,
- pracownicy agencji ochrony, którzy świadczą usług ochrony osób i mienia na rzecz właściciela systemu CCTV.

W naszej opinii osoby, które zostają wskazane przez właściciela lub użytkownika systemu do prowadzenia obserwacji i do dostępu do nagrań powinny pisemnie zobowiązać się do:

- prowadzenia obserwacji w sposób etyczny i proporcjonalny, z poszanowaniem praw osób obserwowanych,
- zapewnienie bezpieczeństwa nagrań, w tym nie rozpowszechniania nagrań i udostępniania ich wyłącznie uprawnionym organom.
- zachowania w tajemnicy informacji zebranych podczas prowadzenia obserwacji i przeglądania nagrań z systemu CCTV.

Miejsca wyłączone z obserwacji za pomocą kamer

Należy określić miejsca, w których nie może być prowadzona obserwacja i rejestracja obrazu. Proponujemy, żeby były to:

(za wyjątkiem miejsc, gdzie zostało to uregulowane innymi przepisami, np. zakłady karne):

- toalety
- łazienki, łaźnie
- przebieralnie
- pokoje hotelowe
- gabinety lekarskie
- gabinety zabiegowe
- stołówki w zakładach pracy

Zgadamy się z Ministerstwem Pracy, że kamery nie powinny być instalowane w stołówkach, ponieważ jest to miejsce, gdzie nie wykonuje się czynności związanych z pracą.

Z uwagi na różne opinie w tym zakresie, w debacie publicznej należałoby określić, czy dopuszczalne jest instalowanie kamer w salach lekcyjnych, w przedszkolach, żłobkach.

Proponujemy także poddać pod dyskusję kwestię instalowania kamer CCTV na terenie parków. Jest to przestrzeń, która w założeniu ma służyć relaksowi, wyciszeniu, zabawie, poczuciu wolności i swobody. Warto pamiętać, że parki pełnią ważną rolę w nawiązywaniu i podtrzymywaniu kontaktów społecznych i międzypokoleniowych. Obserwacja za pomocą kamer CCTV może kłócić się z tymi celami. Z drugiej strony miasta w ramach rewitalizacji odnawiają parki i chcą chronić zrealizowane inwestycje. W parku mogą znajdować się obiekty, które wymagają szczególnej ochrony, np. zabytki, szczególnie cenne okazy drzew, itd. Można rozpatrzyć ochronę takich obiektów i obszaru wokół nich za pomocą kamer CCTV. Trudno sobie natomiast wyobrazić, żeby cała przestrzeń parku mogła być objęta nadzorem kamer. Wydaje się, że najlepszym rozwiązaniem będzie – analogicznie do przestrzeni miasta, przeprowadzenie analizy bezpieczeństwa, konsultacji społecznych, precyzyjne określenie celów i przedstawienie alternatywnych dla systemu CCTV.

Oddziały SOR (Szpitalny Oddział Ratunkowy) są przykładem, gdzie rozważa się objęcie całego obszaru nadzorem kamer, z wyłączeniem miejsc gdzie przeprowadza się zabiegi. Dyrektorzy SOR mówią, że z uwagi na łatwy dostęp, na oddziałach plagą są kradzieże sprzętu medycznego, komputerowego i lekarstw. Regulacja powinna wprowadzać wymóg skutecznego zabezpieczenia takich miejsc przed nadmierną ingerencją w prywatność obserwowanych osób. Miejsce, gdzie dokonywane są zabiegi powinno być wyłączone z obserwacji i rejestracji obrazu, przez zastosowanie przesłon fizycznych - parawanów i optycznych – na poziomie kamery, jeżeli jest dostępne należy uruchomić dynamiczne maskowanie.¹

¹http://poznan.gazeta.pl/poznan/1,36037,12894818,Kradzieze__awantury__rekoczyny__Kamery_uratuja_szpital_.html

Ochrona danych osobowych

Specjaliści Akademii Monitoringu Wizyjnego uważają, że nagrania rejestrowane przez system CCTV same w sobie NIE są zbiorami danych osobowych. Uważamy, że kryterium czasu nie wystarcza, żeby uznać, że nagranie posiada strukturę – w naszej opinii nadal jest to wiele przypadkowych informacji. Dopiero zastosowanie oprogramowania, które pozwoli wyabstrahować z obrazu określone informacje, pozwala tworzyć zbiory danych.

Większość systemów takiego oprogramowania nie posiada i ogranicza się do prostej rejestracji obrazu. Dla większości użytkowników tworzenie w sposób automatyczny zbiorów danych jest niepotrzebne. Nawet w szczególnych obiektach, jakimi są lotniska, nie tworzy się automatycznie zbiorów, np. osób wchodzących i wychodzących. Kamery stale rejestrują obraz z wejść i wyjść. Wyszukiwanie osób o pewnej charakterystyce, np. mężczyzna ubrany w ciemne spodnie i kurtkę przeprowadza się na dopiero na żądanie np. służb antyterrorystycznych - wstecznie, na materiale zarejestrowanym.

W naszej opinii rejestracja systemu, oświadczenie czy system przetwarza dane, przyjęcie określonych standardów stosowania systemu monitoringu wizyjnego (polityki bezpieczeństwa informacji), to wystarczające mechanizmy ochrony danych gromadzonych w postaci nagrań.

W naszej opinii nie ma uzasadnienia, żeby użytkownik zgłaszał zbiory danych i stosował zapisy obecnej ustawy o ochronie danych osobowych, jeżeli deklaruje on, że:

- nie łączy obrazu z innymi danymi (nie stosuje oprogramowania do przetwarzania danych),
- nagrania są kasowane po 30 dniach automatycznie przez nadpisanie,
- dostęp do rejestratorów i kopii nagrań jest kontrolowany,
- jest wskazana osoba odpowiedzialna za ochronę nagrań.

Uważamy, że tylko użytkownik systemu CCTV, który zadeklarował podczas rejestracji, że przetwarza dane, powinien szczegółowo określić zakres ich przetwarzania i tylko w tym przypadku należy rozpatrzyć, czy będzie on zobowiązany do rejestracji zbiorów danych.

Warto poddać pod dyskusję, czy nie należy zobowiązać użytkownika systemu CCTV, który rejestruje system prosty – tylko obserwacja i rejestracja obrazu, do udzielenia podczas rejestracji odpowiedzi na pytanie: Czy używane przez siebie kamery i rejestratory posiadają wbudowane oprogramowanie do przetwarzania obrazu? Tak / Nie

W tym wypadku użytkownik rejestruje potencjalną możliwość przetwarzania obrazu, a nie fakt przetwarzania obrazów i tworzenie zbiorów danych. Renomowani producenci sprzedają kamery, które mają wbudowane algorytmy przetwarzania obrazu w kamerach i w rejestratorach, ale dopiero wykupienie licencji pozwala na ich użytkowanie.

Nadmierne wykorzystanie systemów CCTV przez użytkowników prywatnych

Użytkownik kamery zainstalowanej w przestrzeni prywatnej powinien przy ustawianiu kamery kierować się zasadą proporcjonalności. Kamera na ogrodzeniu prywatnego domu powinna być tak ustawiona, żeby umożliwiała realizację swojego podstawowego celu: ochronę mienia prywatnego. Tym samym powinna w jak najmniejszym stopniu obserwować przestrzeń publiczną lub przestrzeń prywatną należącą do innej osoby.

Jednocześnie, żeby przeciwdziałać sytuacjom, gdzie intencjonalnie prywatna kamera jest montowana, żeby obserwować przestrzeń publiczną lub prywatną należącą do innej osoby – np. gdy widać, że obiektyw jest skierowany na posesję sąsiada, należy określić mechanizmy kontroli i korygowania takich sytuacji.

Uprawniony organ powinien mieć możliwość sprawdzenia:

- czy pole widzenia prywatnej kamery i jej typ są odpowiednie do deklarowanego przez użytkownika celu,
- jaka część nagrań z tej kamery poświęcona jest na obserwację przestrzeni publicznej lub prywatnej innej osoby.

Jeżeli użytkownik prywatnego systemu CCTV nadmiernie wykracza poza obszar i cele prywatne, organ kontrolny powinien mieć prawo do wskazania maksymalnego możliwego ustawienia kamery, tak aby w jak najmniejszym stopniu ingerowała ona w przestrzeń publiczną lub prywatną innych osób. W przypadku kamer obrotowych będzie to określenie stref patrolowania, lub żeby zostało zastosowanie maskowanie tych stref.

Nie spełnienie zaleceń pokontrolnych mogłoby skutkować nałożeniem kary.

W naszej opinii, jeżeli zostaną wprowadzone przepisy, które będą zobowiązywać użytkowników do wykorzystania kamer proporcjonalnie do deklarowanego celu, to sprzedawcy, projektanci i instalatorzy kamer CCTV będą informować użytkowników o tym, jak określić dopuszczalny zakres obserwacji.

Proponujemy, żeby prywatne osoby, władze samorządowe i organizacje pozarządowe miały prawo do składania wniosków o kontrolę, czy dana kamera nie ingeruje nadmiernie w prywatność osób w przestrzeni prywatnej lub publicznej.

Analogiczne zasady można zastosować w przypadku nadmiernego wykorzystania systemu monitoringu wizyjnego przez podmioty działające w przestrzeni pół-publicznej, np. jeżeli kamera wspólnoty mieszkaniowej zamiast na elewację budynku, jest skierowana w okna prywatnych mieszkań naprzeciwko.

Rejestracja obrazu i nagrania

Przechowywanie nagrań, które nie zawierają zdarzeń.

Należy określić czas przechowywania nagrań, które nie zawierają naruszenia lub złamania prawa. W opinii specjalistów Akademii Monitoringu Wizyjnego, powinno to być nie dłużej niż 30 dni dla miast, lotnisk, dworców kolejowych, szkół, urzędów i 15 dni dla innych użytkowników (firm, kościołów, deweloperów). Są to wystarczające okresy, żeby osoba poszkodowana mogła zgłosić zdarzenie i jednocześnie, żeby nagrania nie były przechowywane przez zbyt długi czas.

Uważamy, że zbyt długie lub nieograniczone w czasie przechowywanie nagrań, które nie zawierają zdarzeń, rodzi możliwość zbyt innej ingerencji w prywatność osób zarejestrowanych, przez możliwość gromadzenia informacji o tych osobach, przez kojarzenie różnych fragmentów nagrań.

Rozpatrywaliśmy także wprowadzenie minimalnego, 7-dniowego czasu przechowywania nagrań, ale taki zapis, w przypadku użytkowników prywatnych, godziłby w swobodę działalności gospodarczej. Właściciel małego sklepu już następnego dnia, przy jego otwarciu, zorientuje się, że doszło do włamania i kradzieży towaru. W jego własnym interesie jest określenie jak długo powinien przechowywać nagrania; być może woli mniejszy, ale tańszy twardy dysk i wystarcza mu przechowywanie nagrań przez 24 godziny.

Niszczanie nagrań

A. Nagrania, które nie zawierają zdarzenia

W przestrzeni pół-publicznej brakuje regulacji, która zmuszałaby użytkownika systemu CCTV, np. sklepu wielkopowierzchniowego do niszczenia nagrań. Nagrania są niszczone przez nadpisanie po takim czasie, na który pozwala zastosowana technika i parametry, z jakimi jest rejestrowany obraz. Nieuregulowana zostaje kwestia przechowywania kopii nagrań zawierających zdarzenia i ich nie zawierających.

Aktualne rozporządzenie dla straży miejskich utrzymuje archaiczny zapis, który sugeruje ręczne niszczenie nagrań. We współczesnych systemach monitoringu wizyjnego na wcześniejsze nagrania nadpisywane są kolejne. Proponujemy przyjąć, niezależnie od tego kto użytkuje system CCTV, że nadpisanie jest wystarczającym sposobem niszczenia nagrań, przy równoczesnym wprowadzeniu zakazu prowadzenia technicznych działań zmierzających do odzyskania nagrań nadpisanych (co jest technicznie wykonalne).

Określenie zasad dostępu do nagrań i odpowiedzialność właściciela za bezpieczeństwo nagrań wydaje się być wystarczającym zabezpieczeniem. Przynajmniej raz w roku właściciel systemu powinien przeprowadzić wewnętrzny audyt, czy przestrzegana jest polityka bezpieczeństwa nagrań.

B. Nagrania, które zawierają zdarzenia.

- Oryginalne nagranie – jest niszczone przez nadpisanie, analogicznie do nagrań, które nie zawierają naruszenia lub złamania prawa.
- Kopie są przekazywane uprawnionym organom na ogólnych zasadach dot. materiału dowodowego.

Przechowywanie nagrania zawierającego zdarzenie

Proponujemy, żeby użytkownik systemu monitoringu wizyjnego był zobowiązany do wykonania kopii nagrania, które zawiera zdarzenie, w celu przekazania go uprawnionym organom, gdy:

- jest stroną w zdarzeniu – np. właściciel sklepu, gdzie dokonano włamania,
- na wniosek osoby pokrzywdzonej, np. pasażera, który został okradziony w autobusie.

Kopie takich zdarzeń powinny być przechowywane w zamkniętym miejscu, do którego mają dostęp wyłącznie osoby do tego upoważnione, a następnie przekazywane uprawnionym organom.

Kwestią do dyskusji jest jak długo i czy w ogóle użytkownik systemu CCTV powinien przechowywać nagranie, które zawiera zdarzenie, ale po które nie wystąpiły, ani uprawnione organy, ani nie wnioskowała o jego zabezpieczenie osoba pokrzywdzona. Czy w takiej sytuacji zarządzający systemem CCTV powinien zgłosić zdarzenie policji? Czy powinien wykonać kopię z własnej inicjatywy? Jeżeli wykona kopię, po jakim czasie ta powinna być zniszczona, jeżeli uprawniony organ, albo ofiara o nią nie wnioskuje?

Przekazanie nagrania zawierającego naruszenie prawa

Aktualnie brakuje jasno określonej regulacji dotyczącej przekazywania nagrań zawierających naruszenia prawa. W dyskusjach, w których brali udział specjaliści Akademii Monitoringu Wizyjnego użytkownicy systemów CCTV zgłaszali obawy, że policjanci mogą zabrać cały twardy dysk, co uniemożliwia funkcjonowanie systemu monitoringu wizyjnego, np. w sklepie.

W naszej opinii uprawnione organy powinny się kierować zasadą proporcjonalności przy uzyskiwaniu nagrań od użytkownika systemu CCTV. W ogromnej większości da się określić przybliżony czas zdarzenia, tym samym należy wprowadzić wymóg, żeby służby zabezpieczyły tylko określony fragment nagrania i skopiować je na nośnik zewnętrzny.

Należy określić w jaki sposób powinna być wykonana kopia nagrania, tak żeby mogła być wykorzystana jako materiał dowodowy – chodzi o takie wykonanie kopii, aby móc bezdyskusyjnie stwierdzić, że nie wykonywano na niej żadnych manipulacji.

Należy określić obowiązki jakie musi spełnić przedstawiciel organu uprawnionego, jeżeli pobiera nagranie zawierające zdarzenie od użytkownika systemu CCTV. Proponujemy, żeby był zobowiązany do pozostawienia pisemnej informacji, w której podaje imię i nazwisko, instytucję, że w określonym dniu pobrał nagranie, wskazując dokładny czas (początek i koniec) fragmentu, który został skopiowany.

Należałoby określić także, jak ma wyglądać samo kopiowanie zdarzenia – wydaje się, że trudno oczekiwać, żeby policjanci znali obsługę każdego systemu do zarządzania nagraniami, więc obecność – pomoc zarządzającego systemem może być potrzebna. Wydaje nam się wskazane, żeby zarządzający systemem nadzorował i przeprowadzał operację kopiowania. Pozwoli to przeciwdziałać sytuacjom, żeby przedstawiciele uprawnionych organów przeglądali nagrania pod kątem prywatnych celów.

Dostęp do nagrań

Dostęp do nagrań powinien być kontrolowany. Proponujemy trzy mechanizmy kontroli:

- A. Fizyczna kontrola – rejestrator jest umieszczony w pomieszczeniu o kontrolowanym dostępie. Dostęp mają wyłącznie osoby upoważnione. Operacje na nagraniach odbywają się tylko w tym pomieszczeniu; zdalnie - przez sieć komputerową, wyłącznie przez zabezpieczone oprogramowanie (wg lit. C).
- B. Wskazanie osób upoważnionych i przyjęcie przez nich zobowiązań – wyłącznie osoby upoważnione mogą wykonywać operacje na nagraniach. Są wpisane na listę sporządzoną w tym celu. Zostają przeszkolone jak obchodzić się z nagraniami. Zobowiązują się do przekazywania nagrań wyłącznie uprawnionym organom. Zobowiązują się do nie przekazywania nagrań i informacji o zarejestrowanych zdarzeniach osobom trzecim.
- C. Kontrola dostępu na poziomie oprogramowania – jeżeli istnieje techniczna możliwość, właściciel systemu CCTV powinien wprowadzić oprogramowanie, które poprzez login i hasło oraz kontrolę aktywności użytkownika, pozwalają kontrolować dostęp do nagrań i wykonywanie operacji na nich. Wprowadzenie osobistych loginów upoważnionych osób pozwoli określić, kto w danym dniu i w danym czasie wykonywał operacje na nagraniach.

Nagrania na potrzeby szkoleniowe

W opinii specjalistów Akademii Monitoringu Wizyjnego autentyczne zdarzenia zarejestrowane przez systemy monitoringu wizyjnego są najważniejszym i najlepszym źródłem wiedzy o tym jak przebiegają zdarzenia – jak zachowują się sprawcy, ofiary i świadkowie. Znajomość tych zachowań – mowy ciała, pozwala przewidywać zdarzenia, wykrywać je na wczesnym etapie i przez to skutecznie reagować na zagrożenie.

Sugerujemy, żeby użytkownicy mogli przechowywać nagrania na potrzeby szkoleniowe bez limitu czasowego.

Możemy wyróżnić dwie kategorie nagrań, które mogą posłużyć celom szkoleniowym:

- anonimizowane
- nie-anonimizowane

Proponujemy, żeby w przypadku nagrań, gdzie doszło do złamania prawa – np. włamania, użytkownicy systemu CCTV nie byli zobowiązani do animizowania wizerunków sprawców, na potrzeby przygotowania materiału szkoleniowego. Mimika, porozumiewanie się spojrzeniami, skinieniem głowy, kierunek w którym patrzy osoba, to na co patrzy, itp. to są sygnały, które są często używane przez sprawców zdarzeń do komunikowania się i są bardzo ważne z punktu widzenia operatorów, bo sygnalizują przygotowanie do zdarzenia

W przypadku nagrań, które ilustrują złamanie wewnętrznych procedur, np. prezentowanie towaru na półkach w sklepie proponujemy, żeby wymagana była zgoda pracownika na opublikowanie jego wizerunku lub obowiązkowa anonimizacja.

Regulacja powinna zabraniać tworzenia materiałów szkoleniowych z sytuacji, które ośmieszałyby, stawiały w negatywnym świetle osoby uczestniczące w zdarzeniu. Zabronione byłoby także tworzenie nagrań szkoleniowych z sytuacji, które w dyskryminujący sposób pokazują osoby ze względu na płeć, kolor skóry, preferencje seksualne, itd.

Ochrona nagrań szkoleniowych:

- Dostęp do nagrań jest kontrolowany i mogą być one odtwarzane w przeznaczonym do tego miejscu, wyłącznie przez upoważnione osoby.
- Zabronione jest wykonywanie kopii nagrań dla osób trzecich.
- Uczestnicy przed szkoleniem pisemnie zobowiązują się, że nie będą przekazywać informacji o osobach, które są widoczne na nagraniach, w sposób który pozwoliłby na ich identyfikację.

Proponujemy, żeby możliwe było przekazywanie nagrań szkoleniowych między oddziałami tej samej firmy. Podmiot, który chce takie nagrania przekazać tworzy rejestr, w którym odnotowuje jakie nagranie komu i kiedy zostało przekazane i co zawierało - data i czas utworzenia nagrania, zarejestrowane informacje.

Upublicznianie nagrania w celu identyfikacji sprawcy

Uważamy, że potrzebna jest dyskusja nad problemem publikowania nagrań w internecie przez osoby poszkodowane. Zdarza się, że ofiary uzyskują dostęp do nagrań, np. ze sklepu, przed którym zostały napadnięte. Gdy zwracają się o pomoc do uprawnionych organów, te przez długi czas zwlekają z upublicznieniem nagrania. W efekcie ofiary na własną rękę publikują nagranie zdarzenia w internecie. Jak pokazują opisywane przez media przypadki, często dochodzi do szybkiego rozpoznania sprawcy.

Istotnymi wskazówkami, które widać na nagraniu, które pozwalają na identyfikację są obok wizerunku, m.in.: indywidualny, charakterystyczny sposób chodzenia i poruszania się, sylwetka, styl ubierania się, charakterystyczne elementy ubioru, znaki szczególne, ulubione buty, itd. Na podstawie nagrania łatwiej zidentyfikować sprawcę, niż na podstawie statycznego zdjęcia.

Uważamy, że dobro publiczne rozumiane w takich sytuacjach, jako nieuchronne i szybkie ujęcie sprawcy i wymierzenie kary nakazuje **wykorzystanie potencjału internetu**. Analogicznie w przeszłości i dzisiaj publikowane są zdjęcia i rysopisy sprawców. Z drugiej strony, konieczna jest ochrona praw osób podejrzanych, ofiar i świadków zdarzenia, których wizerunki mogą znaleźć się na nagraniu, które ma zostać upublicznione. Należałoby określić zasady publikacji nagrań w internecie.

Problemem wydaje się tu brak mechanizmu, który by nakazywał publikację nagrania. Istotny dla ujęcia sprawcy jest czas, jaki upływa od zdarzenia, do publikacji nagrania w internecie. Wydaje się, że w pewnych sytuacjach należałoby umożliwić publikację nagrania tak szybko, jak jest to możliwe (równoległe z rozpoczęciem pracy analityków policyjnych), np. w przypadku brutalnego pobicia.

Proponujemy, żeby wprowadzić regulacje, które będą określać:

- maksymalny czas, w jakim uprawnione służby mogą analizować nagranie i po którym będą zobowiązane do jego publikacji, jeżeli nie uda im się ustalić sprawcy zdarzenia,
- w jakich sytuacjach uprawnione organy mogą bezzwłocznie opublikować nagrania w internecie,
- zasady publikowania nagrań, np. anonimizowanie ofiar i świadków zdarzenia.

Informowanie o prowadzeniu nadzoru za pomocą kamer CCTV

W naszej opinii informowanie o prowadzeniu nadzoru CCTV i wskazanie, kto ten nadzór prowadzi, jest jednym z najprostszych i najskuteczniejszych sposobów ochrony praw osób, które znajdują się na obszarze nadzorowanym.

Czytelne znaki graficzne

Znaki informujące o prowadzeniu nadzoru CCTV powinny być widoczne. Ich graficzna forma powinna być czytelna, tak żeby każdy, np. osoba nie znająca języka polskiego mogła łatwo zorientować się, że chodzi o obserwacji i rejestrację obrazu.

Informacje na znakach:

- znak graficzny przedstawiający kamerę CCTV
- nazwa zarządzającego / właściciela systemu CCTV
- strona internetowa, gdzie znajdują się dane kontaktowe zarządzającego systemem CCTV. Jeżeli zarządzający nie posiada strony internetowej, gdzie podaje dane adresowe, to na tabliczce powinny znaleźć się te dane.

Rozmieszczenie znaków

Przestrzeń publiczna

Z uwagi na szczególną relację obywatel – władza, w naszej opinii, w przestrzeni publicznej rozmieszczenie znaków informujących o prowadzeniu nadzoru CCTV powinno odpowiadać zasięgowi tej obserwacji. Należy się tu kierować zasadą, że jeżeli ktoś widzi znak informujący, to oznacza, że jest w polu widzenia kamery.

Tabliczki powinny być umieszczone na słupach kamerowych lub na ścianach budynków, na których jest zainstalowana kamera miejskiego systemu CCTV.

Umieszczanie tabliczek „miasto monitorowane” na rogatek nie odpowiada realnemu obszarowi nadzorowanemu, nie jest zgodne z konstytucyjną zasadą proporcjonalności i może być odbierane przez obywateli, jako nadmierna kontrola ze strony państwa i naruszanie prywatności.

Przestrzeń pół-publiczna

Znaki informujące o prowadzeniu nadzoru powinny być rozmieszczone przy wejściu na obszar nadzorowany – np. na drzwiach wejściowych do budynku lub do autobusu. Gdy tylko część budynku jest monitorowana, wówczas tabliczki mogą być umieszczone tylko na wejściach do tej części budynku.

W naszej opinii w przeciwieństwie do przestrzeni publicznej, w przypadku przestrzeni pół-publicznej, w gestii zarządzającego należy zostawić czy chce on wskazać realny obszar nadzorowany, czy chce uzyskać efekt prewencyjny, więc umieści tabliczki przed obszarem nadzorowanym. Należy się tu kierować zasadą swobody realizowania celów przez zarządzającego przestrzenią pół-publiczną.

Użytkownik systemu CCTV może chcieć uniknąć wrażenia nadmiernej ingerencji w prywatność - umieści tabliczki informujące o kamerach CCTV wyłącznie w miejscach nadzorowanych.

Atrapy kamer

Proponujemy, żeby obowiązek informacyjny pojawił się, jeżeli użytkownik systemu CCTV stosuje atrapy kamer.

Dla osób, które nie są specjalistami odróżnienie atrapy od kamery jest praktycznie niemożliwe. Atrapy są postrzegane jak działające kamery, co w naszej opinii, rodzi konieczność informowania o nadzorze.

W praktyce rzadko stosuje się wyłącznie atrapy - najczęściej są one przeplatane z prawdziwymi kamerami, więc osoba nadzorowana faktycznie lub w swoim wyobrażeniu znajduje się w przestrzeni nadzorowanej.

Przestrzeń prywatna

W naszej opinii, właściciel systemu CCTV, zainstalowanego w prywatnej przestrzeni, używanego do prywatnych celów, np. ochrona domu, powinien informować o prowadzeniu nadzoru osoby, które znajdują się w tym miejscu.

Przestrzeń prywatna, używana do celów prywatnych może stać się przestrzenią pół-publiczną, np. kiedy prowadzony jest remont przez wynajętych pracowników budowlanych, opiekunka zajmuje się dzieckiem, mieszkanie jest sprzątanę przez sprzątaczkę.

Cześć II Miejskie systemy monitoringu wizyjnego

Jako specjaliści Akademii Monitoringu Wizyjnego uważamy, że systemy monitoringu wizyjnego mogą być skutecznym środkiem na zapewnienie bezpieczeństwa i porządku w przestrzeni publicznej. Jednocześnie dostrzegamy wyzwania i zagrożenia, które są związane z budową tych systemów w gminach w Polsce.

Skuteczność miejskiego systemu CCTV jest zależna od wielu czynników, m.in. od wysokiej sprawności technicznej, wysokich umiejętności operatorów, szybkiego przepływu informacji i sprawnej reakcji policji i straży miejskiej. Jak pokazują zarówno polskie, jak i brytyjskie doświadczenia, systemy monitoringu wizyjnego mogą być prezentowane, niezgodnie z rzeczywistymi możliwościami, jako panaceum na wszystkie problemy występujące na danym obszarze. Bywają wykorzystywane jako narzędzie do realizowania celów politycznych. Są rozbudowywane bez konsultacji z lokalną społecznością. Nie przedstawia się precyzyjnych celów budowy tych systemów i nie określa się warunków, kiedy te systemy mogą być zdemontowane. Rzadkie jest informowanie o prowadzeniu nadzoru za pomocą kamer CCTV. Władze miast nie przedstawiają alternatywnych rozwiązań dla zapewnienia bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej. Nie informują o kosztach działania systemu monitoringu wizyjnego i jego skuteczności.

Z uwagi na ogromne znaczenie przestrzeni publicznej dla rozwoju i utrzymania relacji wśród członków społeczności zamieszkującej na tym obszarze, postulujemy, żeby tworzenie i rozwój systemów bezpieczeństwa, w tym systemu CCTV, przebiegał przy udziale obywateli.

Uważamy, że potrzebne są regulacje, które umożliwią powstawanie w gminach w Polsce, nowoczesnych i skutecznych systemów monitoringu wizyjnego i ich zrównoważony rozwój. Potrzebne są także mechanizmy demokratycznej kontroli nad ich funkcjonowaniem.

Postulowane cele regulacji w obszarze miejskich systemów CCTV:

1. Zwiększenie ochrony praw obywatelskich w przypadku obserwacji i rejestracji obrazu w przestrzeni publicznej.
2. Zrównoważony i proporcjonalny do rzeczywistych zagrożeń rozwój systemów monitoringu wizyjnego przestrzeni publicznej.
3. Zwiększenie demokratycznej kontroli nad zakresem obserwacji i rejestracji obrazu w przestrzeni publicznej.

Proponowane mechanizmy demokratycznej ochrony i kontroli:

A. Konsultacje społeczne.

1. Obowiązek przeprowadzenia analizy zagrożeń i problemów dla obszaru, który ma być objęty programem poprawy bezpieczeństwa.
2. Obowiązek określenia precyzyjnych celów programu poprawy bezpieczeństwa.
3. Wybór najlepszych sposobów do osiągnięcia postawionych celów - obowiązek prezentacji alternatywnych rozwiązań.
4. W przypadku wyboru systemu monitoringu wizyjnego – prezentacja zakresu i sposobu działania tego systemu, w tym:
 - określenie mechanizmów ochrony prywatności,
 - określenie zakresu i sposobów przetwarzania informacji w systemie CCTV,
 - określenie wskaźników skuteczności systemu CCTV,
 - określenie warunków zdemontowania kamer.

B. Kontrola standardów działania systemu monitoringu wizyjnego.

5. Obowiązek określenia standardów organizacji i działania systemów monitoringu wizyjnego, m.in. rekrutacja, szkolenia, procedury działania dla personelu systemu CCTV.
6. Audyt – obowiązek przeprowadzania systematycznej oceny legalności i skuteczności systemu monitoringu wizyjnego.

C. Obowiązek informacyjny.

7. Informowanie o prowadzeniu obserwacji i rejestracji obrazu w miejscach publicznych
8. Podawanie przynajmniej raz na pół roku pełnej informacji o skuteczności i kosztach działania systemu monitoringu wizyjnego.

Konsultacje społeczne

Uważamy, że jednym z najważniejszych wyzwań współczesnych polskich miast jest zapewnienie bezpieczeństwa i optymalnych warunków dla rozwoju ich mieszkańców. Nie jest to możliwe bez precyzyjnej diagnozy występujących zagrożeń i problemów. W naszej opinii najlepszym źródłem informacji o tych zagrożeniach są mieszkańcy.

Skuteczność działań podejmowanych na rzecz bezpieczeństwa zależy od zaangażowania mieszkańców. W miastach występują różnorodne problemy. Samorządy, straże miejskie i policja dysponują ograniczonymi zasobami. W naszej opinii tylko systematyczna współpraca instytucji publicznych z obywatelami i zaangażowanie mieszkańców daje szansę na trwałe efekty działań na rzecz bezpieczeństwa.

W naszej opinii model, w którym mieszkańcy są petentami wobec władz samorządowych – pozostają bierni wobec tego co dzieje się w miejscu ich zamieszkania, a miasto próbuje zastąpić współpracę z mieszkańcami instalacją kamery, nie pozwala na rozwiązanie problemów występujących na tym obszarze. Potwierdzają to wyniki badań przeprowadzonych w Wielkiej Brytanii, z których wynika, że mimo, że ludzie deklarują przed instalacją kamer, że będą odwiedzać miejsca postrzegane jako niebezpieczne, po instalacji systemu CCTV tam nie chodzą.² Nowa regulacja powinna zobowiązywać miasto do zmiany sposobów komunikowania się z mieszkańcami – jest to możliwe tylko poprzez dwukierunkowe, dobrze zorganizowane konsultacje społeczne.

Nowa regulacja powinna przeciwdziałać wykorzystywaniu miejskich systemów CCTV do zdobywania kapitału politycznego. W Polsce, jak wcześniej w Wielkiej Brytanii,³ obserwujemy, że politycy – prezydenci i burmistrzowie miast, radni chcą instalacji kamer, ponieważ czynią z systemów CCTV hasło wyborcze. W opinii specjalistów Akademii Monitoringu Wizyjnego zachodzi niebezpieczeństwo, że organy władzy samorządowej, które powinny zadbać o obiektywną ocenę czy system monitoringu jest potrzebny, nie robią tego, ponieważ politycy kierują się motywacjami osobistymi. Aktualnie włodarze miast nie są zobowiązani do przedstawienia pełnej informacji o zagrożeniach na danym obszarze i o możliwościach ich rozwiązania za pomocą systemu CCTV.

Konieczne staje się więc wprowadzenie obowiązku przeprowadzenia konsultacji społecznych, analizy bezpieczeństwa i przedstawienia alternatywnych rozwiązań dla systemu monitoringu wizyjnego, co ograniczy wykorzystanie systemów CCTV jako narzędzia do realizacji celów politycznych.

Proponujemy, żeby pod dyskusję poddać, czy należy wprowadzić obowiązek zatrudnienia przez miasto niezależnego konsultanta, który czuwałby nad rzetelnym przekazywaniem przez miasto informacji na temat systemów CCTV. Z obserwacji specjalistów Akademii Monitoringu Wizyjnego wynika, że radni i prezydenci miast kierują się ogólnikową wiedzą na temat działania tych systemów.

Proponujemy, żeby miasto, które chce uruchomić program poprawy bezpieczeństwa i rozpatruje uruchomienie systemu monitoringu wizyjnego, było zobowiązane do stworzenia mechanizmu systematycznych konsultacji, aby w sposób pełny poinformować mieszkańców o planowanych działaniach i włączyć ich w te działania.

² M. Gill A. Spriggs, *Assessing the impact of CCTV*. Home Office Research Study 292, London 2005, s. 54-55.

³ *ibidem*, s. 63-65.

Na każdym etapie przygotowania programu poprawy bezpieczeństwa dla danego obszaru, miasto powinno być zobowiązane do przejrzystej prezentacji wyników konsultacji społecznych – w postaci list kontrolnych, tabel, raportów. Wyniki powinny zostać zaprezentowane: po zakończeniu analizy bezpieczeństwa, przy wskazywaniu rozwiązań dla zdiagnozowanych problemów i przy ostatecznym wyborze, z prezentacją przynajmniej jednej alternatywy.

Na każdym etapie konsultacji społecznych, należy określić jak w reprezentatywny sposób mieszkańcy danego obszaru będą mieli wpływ na podejmowane decyzje – jak będą zorganizowane dyskusje, jak będą podejmowane decyzje, jak mieszkańcy będą mogli zgłosić swoje pomysły, złożyć skargę, itp.

Konsultacje społeczne powinny zostać przeprowadzone przed podjęciem działań projektowych, czy inwestycyjnych, tak aby zobowiązania miasta wobec innych podmiotów nie rodziły presji wyboru określonego rozwiązania.

W naszej opinii, działania podejmowane przez instytucje publiczne na rzecz bezpieczeństwa, powinny wspomagać spójność i więzi w społeczności, na rzecz której są one podejmowane.

1. Analiza zagrożeń i problemów dla obszaru, który ma być objęty programem poprawy bezpieczeństwa.

Proponujemy, żeby miasto było zobowiązane do przeprowadzenia analizy bezpieczeństwa obszarów, które mają być objęte systemem monitoringu wizyjnego. Na tę analizę powinny składać się: badania ankietowe mieszkańców, statystyki policji i straży miejskiej, wywiady z dyrektorami szkół, właścicielami sklepów na danym terenie, itd.

Zebrane informacje powinny zostać pogrupowane i w przejrzysty sposób zaprezentowane mieszkańcom danego obszaru.

Analiza szeroko pojmowanego bezpieczeństwa - przestępstwa, wykroczenia, utrzymanie porządku, oświetlenie, sytuacje subiektywnie postrzegane przez mieszkańców za zagrażające - pozwala stworzyć pełny obraz zagrożeń i problemów występujących na danym obszarze. Pozwala to na obiektywny wybór środków – bez preferowania jednego, np. systemu monitoringu wizyjnego.

Analiza bezpieczeństwa powinna być przeprowadzona indywidualnie dla każdego obszaru miasta, z uwagi na różnice w zabudowie, rodzaju i natężeniu zagrożeń. Indywidualnie dla każdego obszaru należy opracować program poprawy bezpieczeństwa.

Doświadczenia specjalistów Akademii Monitoringu Wizyjnego pokazują, że wąska analiza bezpieczeństwa prowadzi do arbitralnego ustalenia priorytetów i do przyjęcia niewłaściwych rozwiązań. Przykładowo, spojrzenie wyłącznie z perspektywy policji, może spowodować priorytetowe traktowanie przestępstw, pomimo, że dla mieszkańców rzeczywistym problemem są nieoświetlone ulice i przejścia podziemne, spożywanie alkoholu w przestrzeni publicznej i związane z tym zakłócenia porządku, śmiecenie, urwane rozkłady jazdy na przystankach i zniszczone kosze na śmieci.

2. Określenie precyzyjnych celów programu poprawy bezpieczeństwa.

Przy wprowadzaniu systemów CCTV, miasta formułują najczęściej dwa cele: poprawa bezpieczeństwa i spadek przestępczości. Ich ogólnikowość nie pozwala jasno wskazać co miasto zamierza zrobić. W efekcie podejmowane działania bywają oderwane od potrzeb mieszkańców i mogą być realizowane w oparciu o osobiste preferencje decydentów. Ocena ich skuteczności ogranicza się do statystyk policji i straży miejskiej.

Proponujemy, żeby miasto było zobowiązane określić na potrzeby wprowadzenia programu poprawy bezpieczeństwa:

- **obszary** wyodrębnione przez charakter zabudowy i funkcje jakie pełnią – inną specyfikę mają centra miast, duże blokowiska, kameralne dzielnice o niskiej zabudowie zamieszkałe przez osoby starsze i osiedla domków jednorodzinnych. Ich układ urbanistyczny, społeczny skutkuje zróżnicowanymi problemami w zakresie bezpieczeństwa.

We współpracy z mieszkańcami każdego z obszarów należy określić:

- **cele** w oparciu o zdiagnozowane zagrożenia i potrzeby zgłaszane przez mieszkańców,
- **działania** jakie należy podjąć, żeby cel mógł zostać zrealizowany,
- **kto jest odpowiedzialny za realizację** – w zależności od uprawnień, kompetencji itd.
- **priorytety dla każdego obszaru** – cele, które powinny być realizowane w pierwszej kolejności lub traktowane przez cały czas realizacji programu jako kluczowe,
- **czynniki skuteczności** – w jaki sposób będą mierzone postępy w realizacji celów, przy jakim poziomie można uznać działanie za skuteczne, w jakich warunkach można zakończyć program.

Proponujemy, żeby przy ustalaniu celów, priorytetów, działań i czynników skuteczności miasta wspólnie z mieszkańcami stworzyły **Listy Kontrolne** dla każdego obszaru. Listy Kontrolne pozwalają na przejrzyste prowadzenie ustaleń i prezentację wyników uzgodnień. Proponujemy przy tworzeniu List Kontrolnych wykorzystanie brytyjskiej metody **Wytycznych Funkcjonalnych**.⁴

⁴ J. Aldridge, *Wytyczne funkcjonalne dla systemu CCTV*, Make it Work, Akademia Monitoringu Wizyjnego, Gliwice 2005

3. Najlepsze dostępne rozwiązania dla występujących problemów.

Proponujemy, żeby miasta miały obowiązek wypracowania **wspólnie z mieszkańcami** i podmiotami kluczowymi dla danego obszaru, najlepszych sposobów rozwiązania problemów wykazanych w analizie bezpieczeństwa.

W toku dyskusji należy ocenić dla danego obszaru:

- możliwości, jakie daje określone rozwiązanie lub kombinacja rozwiązań,
- koszty wdrożenia danego rozwiązania lub grupy rozwiązań,
- czas w jakim zostaną osiągnięte spodziewane rezultaty,
- wartość dodaną przyjętego – np. aktywizacja osób starszych, stworzenie przestrzeni, gdzie możliwe są kontakty międzypokoleniowe, poprawa kondycji fizycznej dzieci i młodzieży, itp.

System monitoringu wizyjnego należy tu traktować jako jedno z równorzędnych rozwiązań, obok patroli policji i straży miejskiej, poprawy oświetlenia ulicznego, uporządkowania roślinności, poprawy estetyki obszaru, egzekwowanie od zarządców utrzymania czystości, działania na rzecz osób wykluczonych, młodzieży, rewitalizacji parku, budowy boiska czy placu zabaw.

Przed podjęciem ostatecznych decyzji, miasto powinno przedstawić i omówić z mieszkańcami przynajmniej jedno alternatywne rozwiązanie lub grupę rozwiązań w stosunku do preferowanego. Należy zaprezentować zalety i wady preferowanego i alternatywnego rozwiązania.

4. Prezentacja zakresu i sposobów działania systemu monitoringu wizyjnego.

Potoczne wyobrażenie na temat działania systemów monitoringu wizyjnego jest kreowane przez filmy i seriale. Daleko wykracza poza faktyczne możliwości miejskich systemów CCTV.

W naszej opinii, aby mieszkańcy mogli ocenić, czy system monitoringu wizyjnego jest najlepszą odpowiedzią na zdiagnozowane problemy, miasto powinno w sposób pełny i rzetelnie przedstawić **sposoby i zakres działania systemu monitoringu wizyjnego, jaki chce zainstalować.**

Wnioski z badań brytyjskich z 1997⁵ i 2005⁶ roku pozwalają wskazać, jakie wymagania należy spełnić, aby miejski system monitoringu wizyjnego był skuteczny. Tym samym, w opinii specjalistów Akademii Monitoringu Wizyjnego, regulacja powinna zobowiązywać miasta do przedstawienia mieszkańcom zakresu działania systemu CCTV, który spełnia te wymagania.

W związku ze zróżnicowanymi możliwościami, ograniczeniami i skutecznością odmiennych typów systemów CCTV, prezentujemy trzy typy, które są budowane w polskich miastach.

⁵ M. Gill (red), *Funkcjonowanie Centrum Nadzoru telewizji przemysłowej. Wnioski z obserwacji*, Akademia Monitoringu Wizyjnego, Gliwice 2005

⁶ M. Gill A. Spriggs, *Assessing the impact of CCTV*. Home Office Research Study 292, London 2005

Typy miejskich systemów monitoringu wizyjnego

1. System re-aktywny (działanie post factum)

Sposób działania:

Rejestracja obrazu z kamer stacjonarnych i/lub obrotowych, poruszających się po zaprogramowanych torach.

Jeżeli dojdzie, np. do pobicia, policja lub straż miejska sprawdza po zgłoszeniu przez osobę poszkodowaną, czy ta sytuacja miała miejsce w polu widzenia kamery. Jeżeli tak, to na podstawie nagrania próbuje się zidentyfikować sprawcę.

Skuteczność: Bardzo niska, przypadkowa.

Prawdopodobieństwo, że kamera zarejestruje sprawcę w taki sposób, żeby można go było zidentyfikować jest bardzo małe, ponieważ:

- kamera w momencie zdarzenia może się obracać lub jej obiektyw może być skierowany w inną stronę;
- sprawca, kiedy patrzy na niego kamera, może być odwrócony do niej bokiem lub tyłem
- sprawca może być w miejscu źle oświetlonym
- sprawca jest zbyt daleko / jego sylwetka jest zbyt mała, żeby móc go zidentyfikować - wymagane ujęcie dla identyfikacji według Polskiej Normy to 120% wysokości ekranu – ujęcie od głowy do klatki piersiowej. Kamery nie wykonują automatycznych zbliżeń na sprawców.

W systemie reaktywnym policja lub straż miejska nie zareagują na wykroczenie lub przestępstwo ani w trakcie, ani bezpośrednio po zdarzeniu, ponieważ nikt nie obserwuje obrazu z kamer. Kamery działają automatycznie, bez obsługi. Ofiara może zostać pobita, mienie komunalne - wiata przystanku może zostać zniszczona pod okiem kamery.

Zainstalowanie kamery, wbrew obiegowym opiniom nie chroni, przez zdarzeniami, ponieważ:

- sprawcy zdarzeń szybko uczą się, że policja lub straż miejska nie reaguje i że nikt nie obserwuje obrazu z kamer, więc czują się bezkarni,
- sprawcy przeciwdziałają nagraniu ich wizerunku, zakładając czapeczki z daszkiem, kaptury – bardzo trudno ich zidentyfikować,
- sprawcy są nieświadomi istnienia kamer lub działają pod wpływem alkoholu, kiedy kontrola zachowania jest obniżona, więc nie zważają na kamery,
- jak pokazują badania brytyjskie⁷ tylko niektóre kategorie zdarzeń przenoszą się w miejsca, gdzie nie ma kamer.

⁷ ibidem, s.33-43.

2. System aktywny

Sposób działania:

- 1. Rejestracja obrazu z kamer stacjonarnych i/lub obrotowych, poruszających się po zaprogramowanych torach.**
- 2. Dyżurny policji i straży miejskiej, po odebraniu telefonicznego zgłoszenia, sprawdza, czy zdarzenie, np. bójka ma miejsce w polu widzenia kamery. Jeżeli tak, to przekazuje informację do patrolu i może obserwować przebieg zdarzenia.**
- 3. Dyżurni policji i straży miejskiej mogą prowadzić obserwację wybranych kamer.**

Skuteczność: Bardzo niska

W naszej opinii aktywne systemy CCTV pod względem skuteczności i sposobu działania nie różnią się od systemów re-aktywnych – ich skuteczność jest bardzo niska, ponieważ:

- Dyżurni nie mają możliwości prowadzenia obserwacji obrazów z kamer - są nadmiernie obciążeni swoimi podstawowymi obowiązkami: przyjmują interesantów, którzy przychodzą na komisariaty, odbierają telefoniczne zgłoszenia mieszkańców, koordynują pracę patroli i odbierają meldunki od nich, sporządzają notatki, czytają przychodzące dokumenty. Przeprowadzone przez nas badania czasu pracy, w ramach audytu systemów CCTV jednego ze śląskich miast, pokazały, że pomocnik dyżurnego w komendzie miejskiej policji poświęcał tylko 0,17% czasu pracy na obserwację; dyżurny straży miejskiej - 15%.
- Dyżurni mogą wyświetlić obraz dobrej jakości, pozwalający na identyfikację zachowań sygnalizujących zagrożenia tylko z 1-2 kamer, ponieważ na ich stanowiskach montuje się 1-2 monitory, żeby mieli podgląd na kamery, a nie po to, żeby wykrywali zdarzenia. Obraz z kamer, które nie są wyświetlane na monitorach, czyli większość kamer z systemu, nie jest obserwowany!
- Dyżurni nie są przeszkoleni jakiego ujęcia wykonać, żeby spełnić wymagania wobec materiału dowodowego. Często nie ma opisanej procedury jak prowadzić kamerę w trakcie zdarzenia. Dyżurni koncentrują się na koordynacji działań patrolu i obserwacji rozwoju wypadków, co powoduje, że nie wykonują zbliżeń sprawców, nie pokazują momentu popełnienia zdarzenia, czyli faktów, istotnych z punktu widzenia postępowania przed sądem.

3. System pro-aktywny

Sposób działania:

1. **Obserwacja obszarów nadzorowanych jest prowadzona 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu.**
2. **Operatorzy na podstawie analizy zachowania – mowy ciała osób obserwowanych, wykrywają potencjalnych sprawców i potencjalnie niebezpieczne sytuacje.**
3. **Po wykryciu zagrożenia operator jak najszybciej przekazuje informację do dyżurnego policji lub straży miejskiej.**
4. **Skoordynowane działanie policji i straży miejskiej ma na celu jak najszybsze dotarcie patrolu na miejsce zdarzenia, żeby przeciwdziałać zagrożeniu lub zminimalizować straty (chodzi o jak najmniejsze obrażenia ofiar, czy zniszczenia mienia) i żeby złapać sprawców na gorącym uczynku.**
5. **Operator prowadzi kamery w trakcie zdarzenia, aby dyżurny mógł cały czas oceniać rozwój wypadków i skierować dodatkowe patrole do pomocy. Dyżurny nie musi zajmować się obsługą kamer.**
6. **Operator w czasie zdarzenia wykonuje nagranie, które zawiera ujęcia pozwalające na identyfikację sprawców, świadków, pokazują moment zdarzenia.**
7. **Operator rejestruje poprawność interwencji policji lub straży miejskiej, co pozwala oddalić zarzuty o niewłaściwe zachowanie funkcjonariuszy w trakcie interwencji.**

Skuteczność: Wysoka – po spełnieniu określonych warunków:

- Profesjonalni operatorzy – wyselekcjonowani na podstawie predyspozycji, którzy prowadzą obserwację ukierunkowaną na cele przyjęte dla obszarów objętych nadzorem i są przeszkoleni, jak wykrywać pozawerbalne sygnały (mowę ciała) zagrożenia.
- Procedury, wyszkolenie personelu i bezpośrednie kanały przepływu informacji, gwarantują szybką i skuteczną wymianę informacji między operatorami, dyżurnymi i patrolami interwencyjnymi.
- Zagwarantowana szybka reakcja policji lub straży miejskiej - specjalnie wyznaczone patrole, które obsługują wyłącznie zdarzenia wykrywane przez operatorów systemu CCTV lub interwencja zlecana najbliższemu patrolowi; ścisła współpraca dyżurnych i patroli policji i straży miejskiej.
- Stała ocena jakości pracy wszystkich elementów systemu monitoringu wizyjnego – personelu i elementów technicznych - wysokiej jakości zarządzanie systemem CCTV przez wyszkolonego kierownika

Wysoka skuteczność pro-aktywnych systemów CCTGV wynika z wdrożenia przemyślanej metodologii działania na każdym poziomie systemu:

- strategię obserwacji tworzy się w oparciu o charakterystyki obszarów nadzorowanych, określa się, które obszary i zagrożenia należy traktować priorytetowo. Operatorzy znają pozawerbalne sygnały zagrożeń i techniki działania sprawców, charakterystyczne dla obserwowanych obszarów. Prezentacja obrazów i konfiguracja monitorów oraz patrolowanie obszarów za pomocą kamer wynika z ustalonych priorytetów i celów,
- system przekazywania informacji jest tak zbudowany, żeby jak najszybciej przekazywać informacje – tworzy się bezpośrednie połączenia między operatorami, a dyżurnymi, operatorów szkoli się jak mają przekazywać informacje, procedury współpracy są tworzone w porozumieniu ze strażą miejską i policją, uwzględniając specyfikę tych służb,
- strategię reagowania tworzy się, żeby w optymalny sposób wykorzystać zasoby policji i straży miejskiej, i żeby patrol dotarł na miejsce zdarzenia w jak najkrótszym czasie; wdraża się procedury przekazywania informacji, jeżeli sprawcy przechodzą w inne miejsce, zwiększa się liczba sprawców, itd.,
- kierownik systemu monitoringu wizyjnego stale monitoruje działanie różnych elementów systemu i usuwa przeszkody, które mogą obniżyć skuteczność systemu – wyjaśnia czy spadek liczby zdarzeń wynika ze skutecznego działania systemu, czy z pogorszenia się poziomu obserwacji; rozwiązuje konflikty interpersonalne między dyżurnymi, a operatorami, które skutkują nieprzyjmowaniem przez dyżurnych zgłoszeń od operatorów, dba o terminową realizację napraw kamer, itp.

Prawdopodobieństwo, że zdarzenie w polu widzenia kamery pozostanie niezauważone, w pro-aktywnym systemie CCTV jest niskie. Spośród prezentowanych typów systemów – najniższe.

Wnioski płynące z badań brytyjskich, doświadczenia różnych krajów, doświadczeń specjalistów Akademii Monitoringu Wizyjnego pokazują, że pro-aktywny typ systemu monitoringu wizyjnego, jako jedyny pozwala na skuteczną realizację różnorodnych celów i pozwala uwzględnić zagrożenia i problemy zgłaszane przez mieszkańców. W Polsce systemem monitoringu wizyjnego, który został zrealizowany w tej filozofii jest Częstochowa⁸. Zagranicą, z opisywanych w polskiej prasie specjalistycznej, za przykład może posłużyć Rotterdam⁹.

Jako jedyny spośród wymienionych wyżej, pro-aktywny system monitoringu wizyjnego pozwala na:

- przeciwdziałanie zagrożeniom przez wykrywanie sygnałów niebezpieczeństwa (podejrzanych zachowań) już na etapie przygotowań sprawców do popełnienia wykroczenia lub przestępstwa,

⁸ P.Wittich „Częstochowa – organizacja bliska ideałowi”, Systemy Alarmowe 1/2011.

⁹ P.Wittich „Rotterdam – lepiej inwestować w operatorów, niż w technikę”, Systemy Alarmowe 5/2012.

- wykrywanie i reagowanie na szerokie spektrum zagrożeń – od zagrożenia pobiciem, rozbojem, przez kradzieże, dewastacje, włamania, spożywanie alkoholu w miejscach publicznych, niewłaściwe parkowanie, śmiecenie, itd.
- natychmiastową reakcją na wykroczenia i przestępstwa – minimalizowanie szkód wyrządzanych przez sprawców i zatrzymywanie ich na gorącym uczynku,
- realizację funkcji pomocniczych, istotnych dla funkcjonowania miasta i mieszkańców – natychmiastowe wykrywanie awarii infrastruktury, np. oświetlenia ulicznego, sygnalizacji, wykrywanie zatorów na drogach, kontrola i egzekwowanie odśnieżania lub czystości od zarządzających danym obszarem,
- elastyczne reagowanie na pojawiające się zagrożenia, np. wzmożona obserwacja obszaru wokół szkoły, w odpowiedzi na sygnały od dyrekcji, że najmłodszy uczniowie po wyjściu z szkoły są nagabywani przez wyrostków,
- wysoki odsetek nagrań, które zawierają istotne fakty zdarzenia i pozwalają na bezdyskusyjną identyfikację osób, które wzięły udział w zdarzeniu – spełniają kryteria materiału dowodowego, co pozwala na szybkie i skuteczne egzekwowanie prawa,

Stworzenie pro-aktywnego systemu monitoringu wizyjnego wymaga wdrożenia katalogu procedur, sprawnego zarządzania i systematycznej oceny skuteczności systemu CCTV. Wymóg profesjonalizacji pracy personelu, w opinii specjalistów Akademii Monitoringu Wizyjnego sprzyja tworzeniu **wysokich demokratycznych standardów prowadzenia obserwacji i etycznego kodeksu działania operatorów.**

Pro-aktywny typ systemu monitoringu wizyjnego, jako jedyny spośród wyżej opisanych, może wygenerować **wartość dodaną**: lepsze zarządzania patrolami policji i staży miejskiej, lepsze planowania działań prewencyjnych np. wobec migracji zagrożeń do innych obszarów – przez stałą analizę statystyk skuteczności systemu. Reaktywne i aktywne systemy CCTV ograniczają się tylko do rejestrowania obrazu z miejsc, gdzie są kamery.

Skuteczny miejski system monitoringu wizyjnego

W oparciu o badania brytyjskie i w opinii specjalistów Akademii Monitoringu Wizyjnego **jedynie pro-aktywny typ systemu CCTV pozwala na skuteczną odpowiedź na zagrożenia i problemy zgłaszane przez miasta i ich mieszkańców.**

Uznajemy za niedopuszczalne wydawanie wysokich środków publicznych na instalacje, których jedyną funkcją jest rejestrowanie obrazu - gdzie zdarzenie, np. pobicie w polu widzenia kamery nie jest ani wykrywane, ani policja, ani straż miejska nie reagują na nie.

Uważamy za niedopuszczalną sytuację, gdzie buduje się instalację techniczną, która daje możliwość zapobiegania lub reagowania na zagrożenia, których ofiarami mogą być mieszkańcy, ale nie wykorzystuje się tych możliwości.

W naszej opinii regulacja powinna zabraniać tworzenia re-aktywnych i aktywnych miejskich systemów monitoringu wizyjnego. Powinna zabraniać tworzenia systemów monitoringu wizyjnego, w których nie jest zapewniona 24 godzinna obserwacja przez operatorów i nie jest zapewniona skuteczna reakcja patroli straży miejskiej i/lub policji.

W opinii specjalistów Akademii Monitoringu Wizyjnego, skoro znany jest model systemu CCTV, który daje największe możliwości skutecznej odpowiedzi na zagrożenia, które pojawiają się w miastach i znane są czynniki, które decydują o skuteczności systemu CCTV, nowa regulacja powinna określić katalog **wymaganych standardów działania i organizacji miejskiego systemu monitoringu wizyjnego**, które zagwarantują jego skuteczne działanie.

Kto może prowadzić obserwację i rejestrację obrazu w miejskim systemie CCTV

W opinii specjalistów Akademii Monitoringu Wizyjnego obecne rozwiązanie prawne, gdzie prawo do prowadzenia obserwacji i rejestracji obrazu przypada strażom miejskim i gminnym ma wiele zalet – podstawową jest postępująca profesjonalizacja operatorów i coraz wyższa jakość zarządzania miejskimi systemami CCTV.

Niektórzy użytkownicy systemów CCTV zwracają uwagę na mankamenty tego rozwiązania – nie każde miasto chce powoływać straż miejską, a policja nie dysponuje środkami na etaty operatorskie. Proponujemy, żeby uprawnienia do prowadzenia obserwacji i rejestracji obrazu rozszerzyć na pracowników cywilnych, zatrudnionych i zorganizowanych w ramach wydziału ds. monitoringu wizyjnego urzędu miasta lub gminy.

Tym samym proponujemy, żeby obserwację i rejestrację obrazu w miejskim systemie monitoringu wizyjnego mogli prowadzić:

- pracownicy cywilni straży miejskiej
- strażnicy miejscy
- pracownicy cywilni w ramach wydziału ds. monitoringu wizyjnego urzędu miasta lub gminy
- policjanci

W naszej opinii, przy przyjęciu wyżej opisanych wymogów dot. rejestracji obrazu, wydział urzędu miasta mógłby samodzielnie prowadzić rejestrację obrazu. Dziś w niektórych miastach cywilni pracownicy samorządu prowadzą obserwację, a rejestracja jest prowadzona w komendzie policji lub straży miejskiej.

Rozpatrywaliśmy, czy agencje ochrony mogłyby prowadzić nadzór nad przestrzenią publiczną. Jest to praktyka, którą stosuje się na świecie, m.in. w RPA. W zamian za wynagrodzenie agencje ochrony zapewniają wiarygodność, wysoką jakość usług i ściśle współpracują z władzami miasta i policją. Na drodze przetargu podpisywane są kilkuletnie kontrakty na obsługę miejskiego Centrum Nadzoru.

W naszej opinii stosunkowo duża fluktuacja agentów ochrony i ich niskie wynagrodzenia powodują, że efektywność systemów obsługiwanych agencje ochrony może być zbyt niska i nie zapewnią one wystarczających standardów w zakresie prowadzenia obserwacji i ochrony nagrań. W naszej opinii lepsze rezultaty będzie osiągać stała grupa operatorów zatrudnionych w urzędzie miasta lub straży miejskiej, która będzie systematycznie zwiększać poziom swoich kompetencji.

W naszej opinii, że większe zaufanie, jeżeli chodzi o prowadzenie obserwacji i rejestracji obrazu w przestrzeni publicznej, mieszkańcy będą mieli do pracowników samorządu, niż do prywatnej firmy.

Wymagania i organizacja miejskiego systemu CCTV

Proponujemy, żeby minimalne wymagania, które musi spełniać miejski system CCTV opierały się na wynikach badań brytyjskich, m.in. „Funkcjonowanie Centrum Nadzoru systemu telewizji przemysłowej – wnioski z badań”, „Ergonomia Centrum Nadzoru CCTV” i na zasadach wynikających z Polskiej Normy i z „Karty demokratycznego zastosowania monitoringu wizyjnego” opracowanej przez European Forum for Urban Security (EFUS).

Obserwacja

- obserwacja prowadzona 24 godziny na dobę, przez 7 dni w tygodniu, przez stały zespół operatorów,
- obserwacja prowadzona zgodnie z celami przyjętymi dla obszarów objętych nadzorem, opisanych w Listach Kontrolnych,
- obserwacja prowadzona w sposób proporcjonalny, etyczny, nie dyskryminująca ze względu na płeć, kolor skóry, przekonania religijne, itp.
- zabronione jest tworzenie systemów monitoringu wizyjnego, gdzie nie ma obsady operatorskiej, ponieważ nie pozwala to na wykrycie niebezpiecznej sytuacji w polu widzenia kamery i reakcję na nią,
- zabronione jest tworzenie systemów monitoringu wizyjnego, gdzie obserwacja jest prowadzona przez dyżurnych, ponieważ nie można w takim wypadku mówić o efektywnej obserwacji.

Prezentacja obrazów z kamer

Monitory powinny być rozmieszczone w sposób ergonomiczny – tak, aby jak najlepiej wykorzystać naturalne możliwości człowieka do prowadzenia obserwacji i uwzględnić jego ograniczenia:

- monitory powinny być rozmieszczone panoramicznie w polu widzenia operatora, na wysokości jego wzroku, tak żeby bez zbędnych ruchów głowy mógł prowadzić obserwację w całym polu widzenia,
- obrazy z wszystkich kamer, które ma obserwować operator na danym stanowisku powinny być wyświetlane równocześnie; należy zabronić sytuacji, w których część kamer nie jest obserwowana; naszym zdaniem ten zapis jest koniecznością ponieważ spotykamy się z sytuacjami, gdzie tylko część kamer jest obserwowanych przez operatorów – w efekcie niebezpieczne sytuacje pod kamerami nie są wykrywane,

- obraz z kamer jest wyświetlany na zasadzie 1 monitor – 1 kamera; w przypadku monitorów dzielonych, należy zapewnić wyraźne rozdzielenie okien na monitorze, ponieważ brak ram powoduje, że obrazy, zwłaszcza o podobnej jasności zlewają się, co utrudnia operatorom obserwację,
- wielkość monitorów lub wielkość okien na dzielonym ekranie i odległość monitora od operatora powinny umożliwić realizację postawionych celów; w szczególności pozwolić operatorowi ocenić zachowania i gesty, żeby mógł prawidłowo zinterpretować intencje obserwowanej osoby i określić czy na do czynienia z sytuacją neutralną, czy z zagrożeniem,
- nowa regulacja powinna nakazywać dostosowanie liczby obserwowanych kamer przez 1 operatora do natężenia zagrożeń na danym terenie; jeżeli ryzyko zdarzenia jest wysokie, operator powinien obserwować mniejszą liczbę kamer - badania brytyjskie (Tickner i Poulton)¹⁰ mówią, że w ruchliwym środowisku miejskim skuteczność operatorów wyniosła przy 4 monitorach – 93%, przy 9 – 84% i przy 16 – 64%
- sugerujemy, żeby w ślad za brytyjskimi badaniami, określić maksymalną liczbę kamer przypadającą na 1 operatora na 16 (przy założeniu, że obraz z 1 kamery jest wyświetlany na 1 monitorze lub w odpowiedniej wielkości oknie monitora dzielonego). W opinii przedstawicieli straży miejskich presja ze strony decydentów powoduje, że operatorzy obserwują za dużo kamer i obserwacja przestaje być efektywna.¹¹

Środowisko pracy i stanowisko operatora

Regulacja dot. systemów CCTV powinna nakazywać zapewnienie środowiska pracy i stworzenie stanowisk dla operatorów, które będą stymulowały długotrwałą koncentrację wymaganą do prowadzenia skutecznej obserwacji:

- wydzielone pomieszczenie, tak zaprojektowane, aby maksymalnie ograniczyć hałasy dochodzące z zewnątrz, które dekoncentrują operatorów. Należy zabronić tworzenia stanowisk do prowadzenia obserwacji w centrach powiadamiania ratunkowego i bezpośrednio przy stanowiskach dyżurnych z uwagi na hałas, sygnały telefonów i urządzeń biurowych, rozmowy z petentami, co uniemożliwia prowadzenie skutecznej obserwacji,
- wielkość pomieszczenia, powinna zostać tak określona, żeby zapewnić właściwe odległości między stanowiskami operatorskimi, aby operatorzy nie przeszkadzali sobie nawzajem: zbyt ciasne rozmieszczenie stanowisk powoduje, że obrazy z innego stanowiska przeszkadzają operatorowi, który siedzi obok; sugerujemy opracowanie norm, które określą minimalne odległości między stanowiskami,

¹⁰ E. Wallace i C. Diffley, "Ergonomia Centrum Nadzoru systemu CCTV", Make it Work, Akademia Monitoringu Wizyjnego, Gliwice, 2005

¹¹ P.Wittich „Miasto Monitorowane”, Systemy Alarmowe 4/2012, s.19.

- urządzenia, pomieszczenia techniczne, serwerownia powinny być umieszczone w odrębnym pomieszczeniu - szum pochodzący z serwerów, szaf technicznych jest uciążliwy i w znacznym stopniu utrudnia prowadzenie obserwacji,
- kontrolowany dostęp do Centrum Nadzoru, który zabezpieczy przed wejściem osób postronnych – ochrona przed hałasami z zewnątrz, przed rozmowami w Centrum Nadzoru; bezpieczeństwo informacji wyświetlanych na monitorach,
- przesłony na oknach, które umożliwią operatorom pełne lub częściowe zaciemnienie pomieszczenia, w zależności od potrzeb. Specjaliści Akademii Monitoringu Wizyjnego spotykają się z sytuacjami, gdzie brak lub uszkodzone przesłony na okna powodują refleksy na monitorach, co uniemożliwia skuteczną obserwację w takim samym stopniu, jak uszkodzona kamera lub monitor,
- oświetlenie – górne, rozproszone
Z badań brytyjskich i z ogólnej wiedzy o funkcjonowaniu oka wynika, że światła punktowe tworzą refleksy na monitorach i meblach i silne kontrasty, przez co oko operatora musi się dostosowywać do dużych różnic w natężeniu światła – pojawia się zjawisko powidoku, chwilowe oślepienie; oko szybciej się męczy, co negatywnie wpływa na efektywność obserwacji,
- wielkość blatu powinna umożliwiać realizację podstawowych zadań operatora – sterowanie kamerami, komunikację za pomocą telefonu i radia, wpisywanie informacji o zdarzeniu do bazy danych i swobodne oparcie rąk podczas prowadzenia obserwacji, co ogranicza zmęczenie długotrwałym utrzymywaniem pozycji siedzącej,
- fotel operatorski powinien zapewniać podparcie na całej długości kręgosłupa – powinien być wyposażony w zagłówek i podłokietniki, aby zapewnić komfort podczas prowadzenia długotrwałej obserwacji; taki fotel chroni operatora przed chorobami kręgosłupa i ich pochodnymi; fotel powinien mieć możliwość regulacji wysokości i odchylenia oparcia, aby każdy operator mógł je dostosować do indywidualnych potrzeb i wzrostu,
- efektywny system wentylacji i regulacji temperatury w pomieszczeniu operatorskim. Sugerujemy, żeby operatorzy mieli możliwość dostosowania temperatury i wentylacji do swoich upodobań. Przy prowadzeniu długotrwałej obserwacji warunki fizyczne silnie oddziałują na operatora – jeżeli temperatura jest zbyt wysoka lub zbyt niska, zamiast na obrazach z kamer, operator koncentruje się na tym, że jest mu za ciepło lub zimno,
- neutralne, stonowane kolory w wystroju i wyposażeniu miejskich Centrów Nadzoru – elementy w krzykliwych kolorach przyciągają wzrok i odciągają uwagę operatorów od prowadzenia obserwacji.

Przekazywanie informacji

Sprawny przepływ informacji między operatorami, dyżurnymi, a patrolami jest kluczem do szybkiego reagowania i do skutecznego działania systemu monitoringu wizyjnego, w związku z tym, w naszej opinii minimalne wymagania to:

- zapewnienie bezpośredniej, sprawnej łączności między operatorem, a dyżurnym
Przy wysokich kwotach wydawanych na kamery, specjaliści Akademii Monitoringu Wizyjnego spotykają się z sytuacjami, że nie ma bezpośredniej linii telefonicznej od operatora do dyżurnego,
- obowiązek opisanie procedury przekazywania informacji między operatorami, a dyżurnymi policji i straży miejskiej,
- obowiązek opisanie procedury współdziałania – zarządzania i podziału zadań w czasie zdarzenia – specjaliści Akademii Monitoringu Wizyjnego spotykają się z sytuacjami, że dyżurni przejmują kamery, gdy nie znają dobrze ich obsługi lub operatorzy mają wątpliwości czy mają rejestrować przebieg zdarzenia, co powoduje, że nagrania nie zawierają istotnych faktów dla zdarzenia i nie mogą być użyte w sądzie,
- elektroniczny system, który umożliwi tworzenie raportów o zdarzeniach i prowadzenie statystyk zdarzeń obsługiwanych przez miejski system CCTV.

Rekrutacja operatorów

- rekrutacja operatorów powinna być prowadzona w oparciu o predyspozycje psychofizyczne do prowadzenia długotrwałej obserwacji, ponieważ ludzie różnią się pod kątem zdolności do utrzymania koncentracji i podzielności uwagi, odporności na nudę i monotonię, zdolności do wykorzystania pełnego pola widzenia, szybkości reakcji, koordynacji oko – ręka, itp.
- należy zobowiązywać miasta do użycia takich narzędzi selekcji, które pozwalają sprawdzić predyspozycje psychofizyczne kandydatów do prowadzenia długotrwałej obserwacji – mogą to być: testy psychologiczne, zatrudnienie na okres próbny. Analiza dokumentów i rozmowa kwalifikacyjna nie są wystarczającym narzędziem do oceny predyspozycji do prowadzenia obserwacji w systemie monitoringu wizyjnego,
- miasto powinno być zobowiązane do poinformowania w BIP jakie narzędzia wykorzystuje do selekcji operatorów.

Szkolenia personelu

Szkolenia operatorów

Umiejętności operatorów decydują o skuteczności miejskiego monitoringu wizyjnego. W naszej opinii regulacja powinna określić katalog obowiązkowych szkoleń w ramach wdrożenia do pracy oraz systematycznych szkoleń odświeżających i pogłębiających wiedzę operatorów.

W naszej opinii operatorzy powinni być zobowiązani do uczestnictwa w co najmniej 3 szkoleniach w ciągu roku.

Proponujemy, żeby operatorzy przechodzili obowiązkowo następujące szkolenia:

- stanowiskowe – zaznajomienie z możliwościami sprzętu,
- etyczne i prawne aspekty prowadzenia obserwacji w przestrzeni publicznej,
- mowa ciała i sposoby popełniania najczęstszych wykroczeń i przestępstw obserwowanych w miastach,
- znajomość terenu objętego obserwacją – gorące miejsca, najczęstsze zagrożenia, topografia (wejścia, wyjścia),
- skuteczna komunikacja z innymi operatorami, dyżurnymi i służbami odpowiedzialnym za utrzymanie porządku i bezpieczeństwa w mieście,
- pozyskanie nagrań spełniających kryteria materiału dowodowego,
- bezpieczeństwo i higiena pracy przy prowadzeniu długotrwałej obserwacji ,
- procedury wdrożone w systemie monitoringu wizyjnego.

Szkolenia dyżurnych

W naszej opinii kluczowym elementem dla skutecznego działania systemu monitoringu wizyjnego jest współpraca operatorów z dyżurnymi. Proponujemy, żeby dyżurni policji i straży miejskiej przechodzili obowiązkowe szkolenia dot. procedur współdziałania z operatorami i zasad pracy operatora.

Minimalny, wymagany katalog szkoleń:

- skuteczna komunikacja z operatorami,
- zasady prowadzenia obserwacji i patrolowania za pomocą kamer CCTV,
- zasady i kryteria rejestracji zdarzenia w celu uzyskania pełnego materiału dowodowego,
- zasady zabezpieczenia interwencji policji lub straży miejskiej za pomocą kamer CCTV.

Reakcja

Należy nakazać opracowanie polityki reagowania na zdarzenia wykrywane przez operatorów systemu monitoringu wizyjnego. Przy braku reakcji na wykryte zdarzenia sprawcy szybko uczą się, że system monitoringu wizyjnego nie działa. Mieszkańcy widząc brak reakcji policji, czy straży miejskiej na zdarzenia pod kamerami tracą zaufanie do systemu.

Doświadczenia różnych miast wskazują, że w obszarach gdzie są montowane kamery, potrzebne są patrole, żeby umożliwić skuteczną reakcję na wykryte zagrożenia. Rotterdam uzależnia instalację każdej kolejnej kamery od możliwości wystawienia dodatkowych patroli.¹² Częstochowa stworzyła specjalną sekcję interwencyjną, która obsługuje wyłącznie zdarzenia wykryte przez operatorów miejskiego systemu CCTV.¹³

Regulacja dot. systemów CCTV, w naszej opinii powinna nakazywać miastu:

- przyjęcie polityki bezpieczeństwa – zasad reagowania policji i straży miejskiej w odpowiedzi na zdarzenia wykryte przez operatorów
- dokonywanie systematycznej oceny skuteczności reakcji, wykonywanej co miesiąc, pierwszy raz po pół roku od instalacji systemu.
- określenie kryteriów oceny skuteczności reakcji na zdarzenia wykrywane przez operatorów, m.in. liczba skutecznych reakcji, liczba zdarzeń gdzie sprawcy się oddalili, czas reakcji od wykrycia zdarzenia

Kierownik systemu monitoringu wizyjnego

Na podstawie badań brytyjskich i doświadczeń specjalistów Akademii Monitoringu Wizyjnego sugerujemy wprowadzenie obowiązku zatrudnienia kierownika miejskiego systemu CCTV.

Zgodnie z założeniami teorii systemowej, żeby system CCTV był skuteczny konieczne jest działanie na wysokim poziomie wszystkich elementów tworzących ten system. Jeżeli jeden element nie działa, spada skuteczność całego systemu. Konieczność integracji personelu, urządzeń technicznych, procedur, zewnętrznych partnerów, powoduje, że potrzebna jest osoba, która dysponuje uprawnieniami i kompetencjami, żeby zarządzać wszystkimi elementami. Brak jednej, władnej osoby lub „papierowy” kierownik - dla którego zarządzanie systemem CCTV jest ostatnim z długiej listy obowiązków, powoduje, że system monitoringu wizyjnego jest nieskuteczny.¹⁴

Pod dyskusję należałoby poddać w jakim wymiarze czasu powinien być zatrudniony kierownik. Optymalna jest sytuacja, kiedy jest zatrudniony na cały etat i może w pełni skoncentrować się na zarządzaniu systemem. W małych systemach CCTV może to być niemożliwe, niemniej z badań wynika, że wskazane jest, żeby kierownik był przez dłuższy czas obecny w Centrum Nadzoru, co skutkuje wysoką motywacją personelu, przestrzeganiem

¹² P. Wittich „Rotterdam – lepiej inwestować w operatorów, niż w technikę”, Systemy Alarmowe 5/2012.

¹³ P. Wittich „Częstochowa – organizacja bliska ideałowi”, Systemy Alarmowe 1/2011.

¹⁴ M. Gill (red), *Funkcjonowanie Centrum Nadzoru telewizji przemysłowej. Wnioski z obserwacji*, Akademia Monitoringu Wizyjnego, Gliwice 2005, s.10-13.

procedur działania, szybkim rozwiązywaniem problemów, które obniżają skuteczność systemu.

Podmiot, który zarządza miejskim systemem monitoringu wizyjnego powinien określić:

- wymagane kompetencje
- zakres uprawnień kierownika systemu CCTV
- zakres obowiązków

Sugerujemy, żeby regulacja określała minimalny zakres obowiązków kierownika miejskiego systemu monitoringu wizyjnego:

- przygotowanie i aktualizacja List Kontrolnych dla systemu CCTV
- zapewnienie wysokiej technicznej sprawności systemu monitoringu wizyjnego, w tym jak najszybsze usuwanie awarii urządzeń,
- przygotowanie i aktualizowanie procedur działania personelu systemu CCTV,
- zapewnienie wysokiej skuteczności personelu systemu CCTV przez rekrutację osób o pożądanym predyspozycjach, wdrożenie ich do pracy i szkolenia i motywowanie,
- przeprowadzanie regularnej oceny działania personelu,
- systematyczne analizowanie trendów i zmian w obszarze celów i zagrożeń wyznaczonych dla systemu CCTV,
- nawiązanie i utrzymywanie kontaktów z partnerami zewnętrznymi i beneficjentami działania systemu CCTV,
- przeprowadzanie audytu wewnętrznego – ocena działania krytycznych elementów systemu.

Ocena pracy personelu

Ocena pracy personelu – operatorów, dyżurnych, funkcjonariuszy realizujących interwencję jest warunkiem wysokiego poziomu skuteczności miejskiego systemu CCTV. Celem oceny powinno być:

- zapewnienie wysokiej motywacji i efektywności personelu,
- identyfikacji i poprawa tych elementów w systemie, które mogą powodować obniżenie jego skuteczności.

Ocena pracy operatorów

W naszej możliwości indywidualna ocena pracy operatorów jest niezbędna, żeby operatorzy działali w sposób profesjonalny, zgodny z przepisami, żeby zwiększać skuteczność działania systemu monitoringu wizyjnego i żeby system mógł osiągać postawione przed nim cele.

- proponujemy, żeby miasto było zobowiązane do określenia kryteriów indywidualnej oceny pracy operatora – mogą to być m.in. liczba wykrytych zagrożeń, liczba zdarzeń zakończonych ujęciem sprawców, współpraca z dyżurnymi, jakość uzyskiwanych nagrań, itd.
- operatorzy przy wdrożeniu do pracy powinni zostać poinformowani na podstawie jakich kryteriów będą oceniani,
- w naszej opinii indywidualna ocena pracy operatora powinna być prowadzona przez przełożonych przynajmniej raz na pół roku.

Ocena pracy dyżurnych i patroli interwencyjnych w ramach miejskiego systemu CCTV

Równie ważna pozostaje ocena dyżurnych i interweniujących załóg, ponieważ od działania każdego ogniwa zespołu zależy, w jaki sposób system monitoringu wizyjnego reaguje na zagrożenia. Specjaliści Akademii Monitoringu Wizyjnego spotykali się z sytuacjami, gdzie operatorzy wykonywali swoje zadania na wysokim poziomie, ale dyżurni nie przyjmowali ich meldunków lub nie dbali o to, żeby patrole szybko reagowały na zdarzenia pod kamerami.

Proponujemy, żeby miasto było zobowiązane do określenia kryteriów ocena pracy dyżurnego i patroli policji i/lub straży miejskiej – mogą to być m.in.

- dyżurny: liczba przyjętych zgłoszeń, czas w jakim dyżurny przyjął zgłoszenie od operatora, przestrzeganie ustalonych procedur w zakresie komunikacji, prawidłowy nadzór na patrolu realizującym interwencję,
- patrole: czas dotarcia na miejsce zdarzenia, czas interwencji, ocena jakości komunikacji z dyżurnym.

Wymagania techniczne

Należy rozpatrzyć wprowadzenie drogą rozporządzenia minimalnych warunków technicznych dla miejskich systemów monitoringu wizyjnego, w oparciu o rekomendacje zawarte w Polskich Normach.

Stosowanie dynamicznego maskowania

Należy wprowadzić obowiązek wykorzystywania dynamicznego maskowania miejskim systemie CCTV, jeżeli kamera oferuje tę funkcję - w przypadku, gdy istnieje możliwość, że w jej polu widzenia pojawią się okna prywatnych mieszkań.

Specjaliści Akademii Monitoringu Wizyjnego często spotykają się z sytuacją, że w miejskich systemach monitoringu wizyjnego nie wykorzystuje się dynamicznego maskowania, mimo że system daje takie możliwości.

Zakaz stosowania atrap kamer w miejskim systemie CCTV

W opinii specjalistów Akademii Monitoringu Wizyjnego powinien obowiązywać zakaz stosowania atrap kamer w miejskich systemach monitoringu wizyjnego.

Operatorzy nie widzą co się dzieje w miejscach, gdzie instalowane są atrapy, więc nie ma możliwości, żeby niebezpieczna sytuacja pod atrapą kamery została wykryta i żeby został tam wysłany patrol interwencyjny. W efekcie mieszkańcy i przestępcy orientują się, że taka „kamera” nie działa. Mieszkańcy tracą zaufanie do systemu monitoringu wizyjnego, a przestępcy czują się bezkarni.¹⁵

W Wielkiej Brytanii mówi się o zjawisku „oczekiwania pomocy”. W jednym z brytyjskich miast zainstalowano atrapy kamer. Kobieta, która czuła się zagrożona przeszła pod atrapę myśląc, że to kamera, i że operator ją zauważy i udzieli jej pomocy. Została pobita. Złożyła pozew przeciw miastu, a sąd uznał, że w tej sytuacji mogła oczekiwać pomocy i nakazał wypłatę odszkodowania.

Systemy automatycznej analizy obrazu w miejskim systemie CCTV

Uważamy, że na obecnym etapie rozwoju skuteczność systemów analizy obrazu jest niska, a ich przydatność do zapewnienia bezpieczeństwa i porządku w miastach wątpliwa, ponieważ:

- nie ma żadnych dostępnych badań, które wskazywałyby, że te narzędzia są skuteczne przy wykrywaniu niebezpiecznych sytuacji w przestrzeni miasta; informacje o ich skuteczności opierają się na przekazach marketingowych ich producentów. Badania nad efektywnością systemów rozpoznawania twarzy (rodzaj systemu analizy obrazu), pokazują, że pojawiają się duże rozbieżności między wynikami podawanymi przez producentów, a faktycznymi osiągnięciami tych systemów. W badaniach przeprowadzonych w Niemczech producenci systemów rozpoznawania twarzy zadeklarowali skuteczność na poziomie 50%-90% w testach w laboratoriach.

¹⁵ P.Wittich „Miasto Monitorowane”, Systemy Alarmowe 4/2012, s.21.

Zainstalowane na dworcu kolejowym trzy systemy osiągnęły dużo niższą skuteczność – odpowiednio: 17,38%, 20,46 i 29,07.¹⁶

- producenci tych systemów nie podają do publicznej wiadomości wskaźników, które pozwoliłyby ocenić jak te systemy radzą sobie z fałszywymi alarmami w przestrzeni miasta, gdzie osoby i pojazdy poruszają się w różnych kierunkach, dochodzi do różnych zdarzeń, np. jeżeli zadaniem algorytmu jest wykrywanie grup, to w sobotni wieczór operatorzy będą wielokrotnie alarmowani przez spacerujące osoby w grupkach, mimo, że w zdecydowanej większości nie będą one stanowiły zagrożenia,
- w przeciwieństwie do operatorów, systemy analizy obrazu nie potrafią ocenić kontekstu zachowania – komputer będzie miał trudność, żeby odróżnić osobę, która pali papierosa i stoi przy swoim samochodzie, od osoby, która się przygotowuje do włamania do samochodu; komputer nie poradzi sobie z rozróżnieniem pary – kobiety i mężczyzny, którzy stoją blisko siebie, od kieszonkowca, który korzystając z obecności dużej liczby pasażerów na przystanku, podchodzi bardzo blisko potencjalnej ofiary.
- systemy analizy obrazu wykrywają zdarzenia dopiero, gdy do nich dojdzie – np. pobicie jest wykrywane, dopiero kiedy padną pierwsze ciosy – szybkie ruchy rękami.
- systemy analizy obrazu wykrywają zdarzenia tylko przy dobrych ujęciach – pobicie będzie wykryte tylko, kiedy atakujący będzie bokiem do kamery lub kamera będzie patrzyła na niego z góry - tylko wtedy będą widoczne ruchy jego rąk. Jeżeli sprawca będzie zwrócony tyłem do kamery lub zasłonięty przez ofiarę, to algorytm tego nie wykryje, ale operator tak, ponieważ będzie potrafił ocenić całą sytuację – na podstawie zachowania oceni, że te osoby nie znają się, że ofiara próbuje uniknąć kontaktu, a sprawca jest natarczywy, że postawa i gesty ofiary wskazują na obronę, sprawcy na agresję, na naruszenie przestrzeni osobistej.
- przeszkolony operator jest w stanie dużo wcześniej wykryć osoby, które mogą stanowić zagrożenie - w krótkim czasie na miejscu może pojawić się patrol policji, np. ostudzić temperament osób pod wpływem alkoholu. Operator wykryje potencjalnie niebezpieczne osoby zanim dojdzie do bójki lub pobicia, ponieważ zobaczy, że te osoby, zataczają się, idą całą szerokością chodnika i niechętnie ustępują miejsca innym przechodniom, poszturchują się, nagabują napotkane, obce osoby. Także po reakcjach przechodniów operatorzy mogą wykryć zagrożenie – ci szybko się oddalają, przechodzą na drugą stronę ulicy, żeby uniknąć spotkania z potencjalnymi napastnikami,
- w systemach analizy obrazu reakcja na zdarzenie może być zainicjowana, dopiero gdy padną pierwsze ciosy, dopiero gdy sprawca wyrwał torebkę. Tym samym reakcja jest spóźniona i istnieje duże prawdopodobieństwo, że sprawcy oddalą się z miejsca zdarzenia, zanim przyjedzie patrol. W tej sytuacji nie uda się, ani zapobiec, ani ograniczyć strat ponoszonych przez ofiary.
- systemy analizy obrazu mogą powielać wady systemów reaktywnych – jeżeli kamera będzie patrzeć w inną stronę, pod złym kątem lub nie będzie wystarczającego natężenia światła, to oprogramowanie ani nie wykryje zagrożenia, ani nie zostanie zarejestrowane nagranie, które spełnia kryteria materiału dowodowego.

¹⁶ P. Waszkiewicz „Wielki Brat Rok 2010”, a Wolters Kluwer business, Warszawa 2011, s. 50-51.

- producenci systemów analizy obrazu nie podają jaka jest cena zakupu i użytkowania systemu analizy obrazu w przestrzeni miasta, a mimo to deklarują, że będą one niższe od kosztów działania personelu,
- w małych systemach, gdzie jest 1 operator na zmianie, zainstalowanie systemu analizy obrazu do wykrywania zdarzeń nie spowoduje oszczędności, bo nadal będzie potrzebny operator, żeby ocenił, czy wykryta sytuacja jest realnym zagrożeniem, czy fałszywym alarmem.
- producenci tych systemów nie podają jakie warunki techniczne musi spełnić system analizy obrazu, żeby osiągnąć zadowalającą skuteczność w przestrzeni miasta; w naszej opinii, żeby była ona wysoka, dla każdego obszaru potrzebna będzie duża liczba kamer – konieczne jest zapewnienie obserwacji z różnych perspektyw i z małej odległości, żeby dostarczyć wystarczającą liczbę informacji do analizy. To będzie rodzić wysokie koszty, zamiast deklarowanych przez producentów tych systemów oszczędności.

Wobec wielu wyżej opisanych wątpliwości jakie rodzi zastosowanie systemów analizy obrazu w przestrzeni publicznej, uważamy, że w nowej regulacji należy **zabronić stosowania systemów analizy obrazu do wykrywania zdarzeń** w miejskich systemach monitoringu wizyjnego. Tym samym, należy wprowadzić zapisy, które **uniemożliwią zastępowanie operatorów przez oprogramowanie**.

W naszej opinii wysokie zainteresowanie systemami analizy obrazu wynika z braku zrównoważonego rozwoju systemów monitoringu wizyjnego - samorzady zainstalowały kamery bez zapewnienia odpowiednich środków na pracę operatorów i reakcję patroli policji i straży miejskiej. W niektórych miastach, zamiast określić problemy występujące w miejskim systemie CCTV, które rzutują na jego skuteczność i rozwiązać je – np. przez przeszkolenie personelu, wprowadzenie procedur działania, czy skutecznego zarządzania, sięga się po łatwe rozwiązania w postaci systemów analizy obrazu. Samorzady sięgają przy tym po hasła marketingowe producentów systemów analizy obrazu, ogłaszając, że budują „nowoczesny” lub „inteligentny” monitoring. Jednocześnie nie podają wskaźników, które pozwoliłyby określić jak skuteczny jest ten system. Konieczne staje się wprowadzenie mechanizmów, które wymuszają przedstawienie rzetelnej informacji o systemie analizy obrazu.

Wprowadzenie kilku lub jednej funkcjonalności analizy obrazu do miejskiego systemu CCTV należy traktować jako jego rozbudowę – proponujemy, żeby konieczne było w tej sytuacji:

1. Podanie pełnej informacji o wprowadzanych funkcjonalnościach:
 - skuteczność - w warunkach rzeczywistych, a nie w testach laboratoryjnych (jak pisaliśmy wyżej pojawiają się duże rozbieżności między skutecznością osiąganą w laboratorium i w naturalnych warunkach)
 - liczba fałszywych alarmów dla określonej skuteczności
 - wymagania techniczne dla określonej skuteczności
 - koszty wdrożenia funkcjonalności (wymiana istniejących lub dodanie nowych kamer, modyfikacje oświetlenia, itd.)

- roczne koszty użytkowania funkcjonalności – licencje, obsługa techniczna, serwis.
2. Określenie jak dana funkcjonalność analizy obrazu realizuje cele określone w Listach Kontrolnych dla danego obszaru.
 3. Ocenę czy dana funkcjonalność jest zgodna z zasadą proporcjonalności – w jakim zakresie ingeruje w prawa osób obserwowanych i czy pozwala zapewnić bezpieczeństwo przez wykrywanie czy ktoś jest uśmiechnięty, smutny lub kuleje.¹⁷
 4. Określenie zakresu przetwarzania danych przez daną funkcjonalność analizy obrazu.
 5. Przeprowadzenie konsultacji społecznych i przedstawienie alternatywnego dla analizy obrazu rozwiązania.

Uważamy, że niektóre algorytmy analizy obrazu mogą być z powodzeniem wykorzystywane w miastach – np. kontrola wjazdu samochodów do stref ograniczonego ruchu, kontrola strefy parkowania, natomiast nie należy ich łączyć z działaniem miejskiego Centrum Nadzoru, ponieważ cele i sposób prowadzenia obserwacji są odmienne. Z tego powodu, jak pokazuje praktyka obsługę kamer kontrolujących wjazd do stref powierza się odrębnym komórkom – w Kielcach jest to dział fotoradarów.¹⁸

¹⁷ http://wyborcza.pl/1,75478,12503432,Wielki_Brat_w_Bytomiu__miejskie_kamery_wykryja_osoby.html

¹⁸ P. Wittich „Kielce. Dobra koncepcja wdrażana w życie”, Systemy Alarmowe 5/2011.

Rozbudowa miejskiego systemu CCTV lub zwiększanie zakresu przetwarzania danych

W opinii specjalistów Akademii Monitoringu Wizyjnego każda rozbudowa miejskiego systemu CCTV powinna wymagać przeprowadzenia konsultacji społecznych, analizy bezpieczeństwa, oceny najlepszych sposobów rozwiązania zdiagnozowanych problemów dla obszaru, który ma zostać objęty nadzorem kamer

Za niepokojące uznajemy zjawisko „pełzającej” i niekontrolowanej rozbudowy systemów CCTV, które ma miejsce dzisiaj – miasta umieszczają 1-2 kamery w wybranych lokalizacjach lub wprowadzają systemy analizy obrazu, bez konsultacji z mieszkańcami.

Audyty miejskiego systemu CCTV

Proponujemy prowadzenie wymogu systematycznego przeprowadzania audytu miejskiego systemu monitoringu wizyjnego.

W naszej opinii, co pół roku powinien być przeprowadzany audyt wewnętrzny.

Raz do roku audyt powinien być przeprowadzany przez niezależny podmiot, co pozwala na ocenę legalności i proporcjonalności jego funkcjonowania.

Proponujemy, żeby w regulacji dot. systemów CCTV został określony podstawowy zakres audytu systemu monitoringu wizyjnego.

- ocena zgodności działania z regulacjami dotyczącymi systemów monitoringu wizyjnego,
- ocena jak są realizowane cele systemu dla każdego obszaru indywidualnie,
- ocena skuteczności systemu,
- ocena ochrony praw osób obserwowanych,
- ocena bezpieczeństwa nagrań.

Informowanie o nadzorze CCTV w przestrzeni miasta

W opinii specjalistów Akademii Monitoringu Wizyjnego, miejskie systemy CCTV, z uwagi na szczególną relacją obywatel – władza i finansowanie ze środków publicznych, powinny szerzej, niż inni użytkownicy, informować o działaniu tych systemów:

1. Znaki informacyjne – patrz: *Informowanie o prowadzeniu nadzoru za pomocą kamer CCTV.*

2. Strona internetowa.

W naszej opinii szczegółowe informacje powinny być udostępniane w internecie. W naszej opinii miasto powinno być zobowiązane, żeby opublikować:

- podstawę prawną funkcjonowania systemu CCTV,
- informację o osobie zarządzającą – odpowiedzialnej za działanie systemu CCTV,
- szczegółowe cele i priorytety dla poszczególnych obszarów,
- statystyki skuteczność systemu monitoringu wizyjnego,
- informacje o przeprowadzonych kontrolach / audytach,
- informacje o narzędziach, procedurach stosowanych w systemie CCTV, które służą ochronie prywatności, np. dynamiczne maskowanie, etyka pracy operatora,
- informacje o kosztach działania systemu monitoringu wizyjnego – wynagrodzenia personelu, koszty utrzymania systemu,
- procedurę składania skarg w przypadku naruszenia prywatności za pośrednictwem systemu monitoringu wizyjnego.

Kwestie wymagające dyskusji

1. Bezpieczeństwo i higiena pracy operatorów systemu monitoringu wizyjnego.

W polskim systemie prawnym nie ma przepisów, które by regulowały zasady prowadzenia obserwacji i opisywały warunki wymagane dla stanowisk i środowiska pracy operatorów, które zapewnią bezpieczeństwo i higienę pracy.

Niektórzy użytkownicy za obowiązujące uznają przepisy dotyczące operatorów monitorów ekranowych - te przepisy dotyczą stanowisk, wyposażonych w jeden ekran. Jako specjaliści Akademii monitoringu Wizyjnego spotkaliśmy się z sytuacją, w której inspektor BHP żądał dostosowania projektu stanowiska operatorskiego z 9 monitorami, do rozporządzenia dotyczącego operatorów monitorów ekranowych, co stało w sprzeczności z wymaganiami dot. skuteczności i ergonomii prowadzenia długotrwałej obserwacji przez operatora.

Szybkiej regulacji wymagają przepisy dotyczące czasu pracy operatora systemu CCTV oraz czasu i częstotliwości przerw. Dziś zdarza się że operatorzy są zobowiązani przez przełożonych do 12 godzinnej obserwacji, z prawem do jednej 15 lub 30 minutowej przerwy.

2. Rejestracja i przechowywanie nagrań przez dostawców usług teleinformatycznych.

Coraz większa liczba systemów monitoringu wizyjnego, powoduje, że dostawcy usług teleinformatycznych oferują możliwość przechowywania nagrań. W naszej opinii wymaga to wprowadzenia, analogicznie do operatorów telefonii komórkowej, zapisów, które zabronią łączyć i przetwarzać dane i zabezpieczą obraz w trakcie przesyłania go od kamery do serwera dostawcy usług teleinformatycznych.

Jednocześnie w naszej opinii właściciel systemu, np. wspólnota mieszkaniowa jest zobowiązana do realizacji pozostałych obowiązków związanych z instalacją systemu CCTV, np. umieszczenie tabliczek informacyjnych.

3. Radio policyjne dla operatorów.

Proponujemy, żeby rozważyć udostępnienie cywilnym operatorom miejskiego systemu monitoringu wizyjnego łączności radiowej policji lub straży miejskiej.

W Wielkiej Brytanii¹⁹ operatorzy mogą słuchać lub słuchać i rozmawiać z interweniującymi policjantami – łączność jednokierunkowa (simplex) lub dwukierunkowa (duplex).

W przypadku nasłuchu – operatorzy mogli skierować kamery na zdarzenia zgłoszone telefonicznie, zanim patrol policji znalazła się na miejscu. Korzyść: rejestracja pełnego przebiegu zdarzenia, możliwość przesłania obrazu dyżurnemu, który informował załogę patrolu, np. o przemieszczaniu się sprawców.

¹⁹ M. Gill (red), *Funkcjonowanie Centrum Nadzoru telewizji przemysłowej. Wnioski z obserwacji*, Akademia Monitoringu Wizyjnego, Gliwice 2005, s. 30-32

W przypadku dwukierunkowej komunikacji – operatorzy mieli możliwość informowania patrolu o kierunkach, w których uciekają sprawcy, co było ważne przy dynamicznych zdarzeniach; mogli wskazać kogo zatrzymać, jeżeli policjanci zatrzymywali niewłaściwą osobę.

Informacja o autorach

mgr Paweł Wittich – specjalista ds. personelu systemów CCTV, psycholog, absolwent Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych na Uniwersytecie Śląskim. Zajmuje się selekcją, szkoleniami, motywacją, zarządzaniem i oceną pracy personelu Centrów Nadzoru. Interesują go również współpraca operatorów monitoringu wizyjnego z policją i strażą miejską, budowanie strefy bezpieczeństwa w oparciu o system CCTV. Selekcjonował operatorów dla miejskich systemów CCTV w Krakowie i w Zabrzu; prowadził szkolenia m.in. dla operatorów straży miejskich, m.in. w Krakowie, Gdyni, Zabrzu, na lotniskach Warszawa - Okęcie i Kraków – Balice i dla agencji ochrony Konsalnet i Security Plus. Opracował metodologię i przeprowadził audyty miejskich systemów CCTV w Katowicach i w Bytomiu. Zainicjował i nadzorował tłumaczenie na język polski europejskiej „Karty demokratycznego zastosowania monitoringu wizyjnego”. Współtwórca i koordynator dwóch edycji międzynarodowej konferencji „MIASTO MONITOROWANE – personel, aspekty prawne i technika systemów CCTV”. Regularnie publikuje w dwumiesięczniku „Systemy Alarmowe”.

Przemysław Pierzchała – specjalista ds. systemów CCTV, pomysłodawca i twórca Akademii Monitoringu Wizyjnego. Prezes Zarządu firm MWM i Specialised Projects Polska. Praktyk z dużym doświadczeniem w projektowaniu i realizacji systemów CCTV, m.in. w Gdańsku, Wrocławiu, Kielcach, Katowicach, Zabrzu, Bytomiu, Kluczborku; zarządzał budową Centrum Monitoringu Wizyjnego i systemu kamer dla Drogowej Trasy Średnicowej w Katowicach. Twórca projektu systemu monitoringu wizyjnego Starego Miasta i strategii rozwoju systemu CCTV dla Krakowa. Prowadził integrację miejskiego systemu monitoringu wizyjnego Gdańska i PGE Arena – stadionu EURO 2012. Współtwórca międzynarodowej konferencji „MIASTO MONITOROWANE – personel, aspekty prawne i technika systemów CCTV”. Autor specjalistycznych artykułów w „Systemach Alarmowych” i w „Gazecie Prawnej”.

Akademia Monitoringu Wizyjnego jest przedsięwzięciem powołanym w celu poprawy efektywności systemów CCTV działających w Polsce. Pomysłodawcą i operatorem tej inicjatywy jest polski oddział firmy Specialised Projects International, która specjalizuje się w zarządzaniu projektami dotyczącymi systemów bezpieczeństwa.

Podstawowym kierunkiem działań Akademii Monitoringu Wizyjnego jest upowszechnianie wśród inwestorów i użytkowników wiedzy o prawidłowym podejściu do projektowania, użytkowania i zarządzania takimi systemami. Od 2005 roku specjalistom Akademii udało się wprowadzić na polski rynek systemów zabezpieczeń pojęcia: *czynnik ludzki w systemach CCTV* i *pro-aktywny system monitoringu wizyjnego*. Akademia, jako pierwsza w Polsce, zwróciła uwagę na znaczenie psychologicznych aspektów wykrywania zdarzeń, ergonomii w projektowaniu Centrów Nadzoru, zarządzania i oceny efektywności systemów CCTV oraz społecznej kontroli nad tymi systemami.

Specjaliści Akademii Monitoringu Wizyjnego opracowali polskie tłumaczenia raportów z badań jednostki naukowo – badawczej brytyjskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (HOSDB - wcześniej PSDB), która w 1992 r. zapoczątkowała program *“CCTV, How It Works”*. Zainicjowali i nadzorowali tłumaczenie „Karty demokratycznego zastosowania monitoringu wizyjnego” opracowanej przez European Forum for Urban Security.

Regularnie publikują w branżowym dwumiesięczniku „Systemy Alarmowe”. Realizują cykl artykułów opisujących polskie doświadczenia w zakresie miejskich systemów CCTV - Polski Audyt Systemów Monitoringu Wizyjnego Miast.

Potencjał Akademii Monitoringu Wizyjnego opiera się na wiedzy i doświadczeniu zespołu złożonego z inżynierów, psychologów, policjantów i specjalistów ds. zamówień publicznych. Współpracują oni z partnerami m.in. z Wielkiej Brytanii, Republiki Południowej Afryki i Malezji. Przez interdyscyplinarne, całościowe podejście, otwarte, ale i krytyczne spojrzenie na rozwiązania pojawiające się na świecie, Akademia Monitoringu Wizyjnego jest innowacyjną i nowoczesną organizacją, która wprowadza najbardziej wartościowe kierunki rozwoju systemów CCTV na polski rynek.

Kontakt:

Akademia Monitoringu Wizyjnego

44-100 Gliwice, ul. Grottgera 35

tel. (32) 700 35 76

fax (32) 700 36 28

www.cctv.org.pl

akademia@cctv.org.pl